

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

— EGYHÁZI HIVATALOS LAP —

Megjelenik minden
hónapban.

Az E. K. T. megbízásából
szerkesztí:
Dr. Borbély István
főgimn. r. tanár

Szerkesztőség és kiadó-
hivatal: a szerkesztő cí-
mén Kolozsvár, Unitárius
Kollégium.

Előfizetés az Egyházi Hivatalos Lapra: egész évre 12 leu. Egyes szám ára 1 leu.
Mindenféle közlemény és pénzküldemény a szerkesztő fenti címére küldendő.

A 87 éves püspök.

Folyó év augusztus 9-én töltötte be Ferencz József püspök úr életének 86-ik évét s mire e sorok napvilágot látnak, már mélyen benne jár 87-ik életévén.

Minő csodálatosan nagy idő ez! Mintha nem is a mai rövidéletű emberek sorsához volna mérve, hanem az örökkévalósághoz, melynek darabja. És minő gazdag idő ez!

1835-ben, a püspök úr születésekor, lépett trónra V. Ferdinánd magyar király. A mindenható úr ekkor Metternich volt, ki a hódoló feliratot Bécsbe vivő magyar országgyűlésnek azt izente: „Mondják meg az uraknak, hogy minden a régiiben marad.“ S valóban minden a régi maradt. Az ujonnan kinevezett kancellár, Pálffy Fidél azzal kezdte működését, hogy börtönbe záratta azon patvaristákat, akik az országgyűlés idején Pozsonyban a nemzeti szellem erősítésére Társalkodási Egyesületet alapítottak. Az ország legjobbjai estek ennek az üldözésnek áldozatul. Lovassy László 10 évi fogságra, Kossuth Lajos 4 évi fogságra, Wesselényi Miklós 3 évi börtönre ítéltetett, stb. És maradt minden a régiiben. Aztán 13 év múlva Ferencz József lépett a magyar trónra, ki egyik első ténykedésével (1849. ápr. 4-én) Magyarországot Ausztriába kebelezte be.

Az ifju magyar és unitárius Ferencz József ekkor tanulta meg szeretni a hazát.

Az időknek e nehéz járását megérezte az unitárius egyház is. Aranyosrákosi Székely Sándornak 1852-ben bekövetkezett halálával a bécsi kormány felfüggesztette az egyháznak püspökválasztási jogát. E törvénytelen eljárást az egyház önkormányozási jogának további megszerítése követte azáltal, hogy az állami hivatalos ünnepnapoknak templomozással való megünnepeletése minden felekezetnek kötelességévé tétetett. Kilenc évig nem volt szabad püspököt választani s kilenc évig kellett az egyház szertartásait világi céloknak rendelkezésére bocsátani.

Ezzel karöltve járt unitárius iskoláinknak veszedelme. 1848-ban az unitárius egyház a következő memorandumot terjesztette br. Eötvös József akkori vallás- és közoktatásügyi miniszter elé:

„Az unitárius egyház a tanítás elintézését az álladalom közügyévé kívánja tenni s míg ezt az álladalom teljesleg sikerülhetné,

minél előbb egyetemeket kíván alkottatni, melyek közül egy legyen Kolozsvárt. S ha e köznevelési egyetemek állítása a felekezeti iskolák beolvasztásával történne, míg bármely felekezet avagy csak egy iskolát is megtart, az unitáriusok is a magukét mind meg. Az elemi oktatásra nézve minthogy már az ország intézkedett, míg e kérdés eldőlhetne is, az unitáriusok felekezeti elemi iskoláikat előmozdítani s országosan pártfogoltatni kérik. Az iskolai szükségek irányában kérik, hogy ami saját alapítványaikból nem telik, azt az álladalom a megállapítandó mennyiségig pótolja ki. A tanárok és tanítók fizetése meghatározásában elvül vétetni kívánják azon mértéket, mely szerint a tanító élhessen meg anélkül, hogy mellék élelmi módról kellene gondoskodnia.

Egyházunk tehát 1848-ban azon az állásponton állott, hogy felekezeti iskoláit államsegéllyel ugyan, de továbbra is egyházi kötelékben kívánja fenntartani. Ha a szabadságharc sikerrel járt volna, e szép reménység is valóra vált volna. Azonban az elbukás a reményeket csalódássá változtatta. Nemcsak hogy a várt iskolai államsegély maradt el, hanem a birodalmi kormány 1850-ben Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Österreich címen a régi iskolai tantervet is gyökeresen megváltoztatta. Ha a politikában Metternich szerint minden maradt a régiben, úgy az egyház és iskolai ügyekben minden újja alakított. Az iskola célja ezentul birodalmi polgárok nevelése volt, akik semmit ne örököljenek a mult idők történeti, nemzeti érzéseiből.

Mondanunk sem kell, hogy a bécsi Entwurf a magyar felekezeti oktatásnak megsemmisülését jelentette volna, ha a magyar társadalom nem siet a létükben halálosan veszélyeztetett egyházak és iskolák segítségére. Azonban örök dicsőségre legyen följegyezve: az 1853. évi unitárius egyházi főtanács elhatározta, hogy minden egyháztagra 1 ezüst garas egyházi rovatalt vet ki; majd pedig 1855-ben a garasos alamizsna megváltása címen gyűjtés rendeltetett el az egyházközségeknel és a hiveknél. A garasos rovatal és a garasos alamizsna megváltás rövid idő alatt 100.000 forint tőkét eredményezett. Mai értékkel mérve nem látszik nagy összegnek, de akkor épen elég volt arra, hogy általa állami támogatás nélkül saját erejéből élni tudjon egyházunk.

Isten ott van legközelebb, hol a szükség a legnagyobb. A magára maradt egyháznak 1858-ban Paget János közvetítésével angol hitrokonnaink 13.000 forint segélyt küldöttek s még ugyanezen évben Kolozsvárra jött Tagart Edward londoni unitárius pap az itteni közállapotok tanulmányozása végett. Tagart működésének eredményét mindenki a legnagyobb reménykedéssel várta. E lelkes pap azonban hazafelé utaztában, Brüsszelben meghalt s kiküldetésének eredményéről illetékes helyen nem számolhatott be. Ezért az angolok a következő évben Steinthal manchesteri unitárius papot küldöttek Erdélybe, ki a magyar és angol unitáriusok közötti rokon kapcsolatot végleg megteremtette. Mig Steinthal az angolok biztató bátorításával segített a közállapotok nyomasztó terhét elviselhetővé tenni, addig két fiatal unitárius papjelölt, Buzogány Áron és Ferencz József, Londonba mentek s részt véve az angol unitáriusok londoni nagygyűlésén, az élőszo erejével ismertették meg hazájuknak, egyházuknak nehéz, szinte reménytelen állapotát.

A megpróbáltatásnak e nehéz, de felejtethetlen emlékezetű évei-

ben tanulta meg becsülni a fiatal Ferencz József az angol (és közvetve az amerikai) hitrokonok testvéri szeretetét.

Aztán csodálatosan tarka évek következtek. Mint a felhőkkel játszó napsugár, hol kitisztult, hol beborult hazánk és egyházunk sorsa. Voltunk földre sujtott nyomorultak és az egész világ szeme előtt büszkén ünnepeltük meg ezerezstendős létezésünket. Legjobbjaink neve átment a köztudatba s mint hit és mint egyház, az emberi haladás és tökéletesedés derekas munkásai lettünk.

Mily csodálatos évek is voltak azok!

Jó volt őket megélni, mert szükséges az embernek olykor-olykor a boldogság . . .

A csodálatos, a boldog évek elmúltak.

Elmultanak V. Ferdinánd is, Metternich is, a császár és király Ferencz József is. Sőt elmult a Habsburg-család utolsó királya is, Károly. A régiből nincs többé semmi. Nincs többé Nagymagyarország sem.

Ott vagyunk, ahol főtisztelendő püspökünk fiatal korában volt.

Mert a történelem kereke forog. Ami felül volt, alul kerül s ami alul volt, felül kerül.

Csak egy maradt változatlanul: Krisztus anyaszentegyháza! A világháború rettenetes megpróbáltatásai sem tudták megostromolni annak sziklára épült erős várát. Isten védi azt.

A történelem kereke pedig szünet nélkül fordul tovább, emberek és idők tűnnek fel vagy buknak a mulandóság örvényébe alá. Koreszmék, hangulatok, jelszavak változnak. Összedülnek emberi alkotmányok és testet öltenek hiu ábrándok.

S ez ideges változás közepén, mint az örök élet prófétája, áll nyugodtan, 87 év életbölcességével, Ferencz József püspök úr.

Mit érezhet ő ma, ki látott hasonló viharokat? Mit várhat az élet-től ő, ki már állott egyházának betegágyánál? Mit remélhet a jövőtől ő, ki 46 évre terjedő püspökségének hosszú idején annyiszor láthatta az *igéret földjét*?

Mig lelkünkben kérdések támadnak, ajkunk hálát rebeg a mindenható Istenhez: áldást, erőt, egészséget kérni a püspök úrnak. Ez imádságban benne van 87 év becsületes munkájának őszinte elismerése, de benne van egyházunk sorsáért való teljes aggodalmunk is. Hajónk örvények és sziklák között halad; nem tudhatjuk, hogy egyetlen hibás irányítás nem juttat-e zátonyra; mig biztos kezek kivezethetnek a veszélyből.

„Mert a történelem kereke forog.”

Dr. B. I.

Rendeletek.

Sz. 1022—1921 eln. Körlevél. Esperes afiai útján valamennyi lelkész afiának a jelen évi Főtanács ideje és jelentkezés tárgyában. Értesítem Tisztelendőségedet, hogy az E. K. Tanács a jelen évi Főtanács idejét október hó 30-ra s a következő napokra tűzte ki. Kérem tudassa Tisztelendőséged az egyházközségéhez tartozó egyházi tanácsos afiaival azzal a felhívással, hogy az elszállásolást kívánó résztvevő afiai jelentsék be érkezésüket október hó 20-ig *Ürmösi* Károly esperes afiánál, Kolozsvár, 1921. szept. 23. *Ferencz József* püspök.

Sz. 954—1921. **Pályázati hirdetés.** Az Egyházi Képviselő Tanács meghatalmazása folytán az E. Főtanács jóváhagyása reményében pályázatot hirdetek az E. Főtanácson tervezendő főszámvevő, számvevői állásra, valamint az üresedésben levő pénztári ellenőri állásra. A főszámvevő, számvevő és ellenőr csak olyan unitárius egyén lehet, akik az arravaló képesítést, érettségi és államszámviteli bizonyítvánnyal igazolják, vagy akik több évi számvevői szolgálatot, vagy gyakorlatot tudnak felmutatni. Az állások végleges rendezéséhez képest a javadalmazások a következő határok közt fognak mozogni: Főszámvevőé havi 1250—1650 L., a számvevői 850—1350 L., az ellenőré 700—1100 L. alapfizetés s a megfelelő járulékok. Közlelbbi felvilágosításokat az egyházi titkári irodán készségesen nyújtanak. Pályázati kéréseket az E. K. Tanácshoz f. évi okt. 15-ig kell beadni. Kolozsvárt, 1921. szept. 23. *Ferencz József* püspök.

* * *

Ad 821—1921. E. K. T

Rendelet.

Esperes afiai utján valamennyi unitárius népiskola iskolaszéki elnökének és tanítójának a népiskolai Tanterv módosítása tárgyában:

Addig is, míg a népiskola Tanterv revíziója a szakkörök meghallgatásával megtörténhetik, a 821—1921. szám alatt kiadott körlevelünket a földrajz, történelem és alkotmánytan tananyagára vonatkozólag a következőkép egészítjük ki:

A) Földrajz.

III. osztály. Hetenként 2 óra. 1. A szülőföld ismertetésének fokozatai. (Tanterem, iskolaépület, udvar, kert stb.) Földrajzi előismeretek, különös tekintettel a térképolvasásra. A helység, község, egyházi község, környék, járás. 2. A vármegye földrajzi ismertetése, úgy amint a Tanterv előírja, a hatóságok új neveinek ismertetésével. (prefectus primptor stb.)

IV. osztály. Hetenként 2 óra. Erdély és a lekapcsolt részek ismertetése a következő felosztásban: Szamosvidék, Körösvidék, Tisza felső folyása, Temesvidék, Aranyosvidék, Marosvidék, Oltvidék. Az ország fogalma. Románia egyes tartományai. Kárpátokon tuli Románia. Havasalföld, Dobrudza, Moldva, Besszarábia, Bukovina. A lakosok nemzetiisége, foglalkozása, vallása. A gazdasági és kulturális élet, tekintettel az egyes vidékek éghajlati viszonyaira. A nap, hold és a csillagok naponkénti mozgása. A föld forgása. Évszámítás.

V. osztály. Hetenként 2 óra. A IV. osztály anyagának ismétlése. Románia politikai földrajza, tekintettel a közgazdasági beosztásra. Az ország kiterjedése és lakosai. Románia gazdasági földrajza. A lakosok foglalkozása. Termények. A legnevezetesebb ipari és kereskedelmi gócpontok. A közlekedési eszközök, A szomszédos országok. Oroszország, Lengyelország, Bulgária, Jugoszlávia, Magyarország, Csehszlovákia. A Kárpát hegyvidék összefoglaló ismertetése. Az alpesek hegyvidéke. Svájc, Ausztria, Olaszország, Németország. A pireneusok hegyvidéke. Spanyolország, Franciaország, Skandináviai félsziget. Hollandia. Belgium, Nagybritannia. A nap évenkénti mozgása. Állatkörök. A földgömb felosztása és a rajta való tájékozódás. A föld nagysága. A föld matematikai beosztása. A föld övek.

VI. osztály. Hetenként 2 óra. Europa ismertetése. Ázsia, Afrika, Ausztrália, Amerika s a tengerek. A felfedezők útjának ismertetése. Az égi testek nagysága és távolsága. Az égi testek naponkénti mozgása a világűrben. Kopernikus rendszere. A bolygók mozgásainak oka. Newton nehézségi törvénye. A föld állása a világegyetemben. A naprendszer keletkezéséről szóló elméletek rövid ismertetése.

B) Történelem.

A II., III., IV. osztályban az olvasókönyvben felvett mondák alapján a fajunk multjának ismertetése (Attila, Árpád, Szent István, Könyves Kálmán, Nagy Lajos, Hunyadiak, János Zsigmond. Bocskay István, Bethlen Gábor és a Rákócziak jellemképeivel.)

A politikai uralmat gyakorló nemzet hősei: Gelu, Negru, Koda, Dragos, Voda Stefan cel mare, Mihaju Viteazul, Mircea al mare, Mateiu Basarab, Raves Péter, Ferdinánd király, Mária királyné.

V. osztály. Hetenként 2 óra. Erdély őslakói. A rómaiak uralma. A magyarok bejövetele, a kereszténység térhódítása Erdélyben. A szászok bevándorlása II. Géza idejében. A román nép származása és a román állam alakulatok kezdetei. Tatárjárás. Muntenia és Moldva fejedelemség alapítása. Basarab 1330 és Bogdán 1360 által.

Mircea cel mare 1386—1418 és Jó Sándor (1400—1432). Török háborúk. Hunyadiak kora. Társadalmi mozgalmak a XV. században. (Dózsa lázadás) A reformáció Erdélyben. Mihaju Viteazul: Ujkor. Basarab Mateiu. A erdélyi fejedelemség kora. János Zsigmond, Bocskai, Bethlen, Rákócziak. A Habsburgok uralma Erdélyben. A román fejedelemségek a török hódoltság alatt a XVII. és XVIII. században. A fanarióták ideje. Műveltségi állapotok az ujkorban. A legujabb kor. Szabadság mozgalmak a román fejedelemségekben. Tudor Vladimirescu. Cusa Sándor. Orosz-török háború (1847) (1878), I. Károly. Napjaink története.

VI. osztály. Hetenként 2 óra. Ókor. A görögök és rómaiak története. A népvándorlás. Középkor. A frank birodalom. A nyugati kereszténység kialakulása. A nyugati császárság megújítása. Hűbériség. Német-római császárság. Keresztes háborúk. A pápai hatalom fénykora. A hűbériség felborulása. Italia, Németország, Magyarország mint nagyhatalom. A renaissance. A reformáció. Vallásháborúk. A felvilágosodás. A francia forradalom. A XIX. sz. szabadságmozgalmak. Gazdasági és művelődési viszonyok.

C) A polgári jogok és köteleességek.

V. osztály. Heti 1 óra. Ugy mint a tanterv előírja (59. oldalon).

VI. osztály. Heti 1 óra. Románia alkotmánya. A királyi hatalom. Felsőjogok. Törvényhozás. Választói jog. Az ország kormányzása. Igazságszolgáltatás. Az ország bevételai és kiadásai, költségvetés. Egyesületi és sajtószabadság. A népkisebbségi egyezmény ismertetése.

A vonatkozó tankönyvek most vannak sajtó alatt s a közel jövőben meg is jelennek, addig a rendelkezésére álló eszközök igénybe vételével tanítsák tanító afiai a közölt anyagot.

Kolozsvár, 1921. szeptember 22.

* * *

Szám: 3738—1921. Körlevél. Figyelemmel közoktatásügyi kormány által még 1919-ben kiadott Programa analitica-ban közölt óra-

beosztásra, valamint arra a követelményre, hogy a történelem és természetrajz már a IV. osztályban rendes tárgyként taníttassék, a következőket rendeljük el az 1921/22. iskolai évre.

Amint már a közölt tantervmódosításból is kitűnik, a IV. osztály történelmi anyagát az olvasókönyvekbe beillesztett olvasmányok tartalmi tárgyalásával tartjuk ezidőszerint legcélszerűbben feldolgozhatónak.

Évégből szükség van 1—1 óra többletre, minthogy a Programa analitica óravégösszegei mindenütt 1 vagy 2 órával többet mutatnak. Így pl.:

a) az egy tanító iskola órarendje hetenkénti 33 órát ír elő, melyből a történelemre $\frac{1}{2}$ óra, természetrajzra, szintén $\frac{1}{2}$ óra esik.

b) a két tanórónél 24.32 óra mennyiséget állapít meg, ebből a IV. osztályban a történelemre és természetrajzra 1—1 óra esik.

c) a három tanórónél 22—28+28 óra szerepel a IV. osztályban a történelem és természetrajz 1+1 órával stb.

Ez az óratöbblet elsősorban a III.—IV. osztályban nem külön tantárgyként szereplő történelmi és természetrajzi ismeretek nyújtására fordítandó s ilyenformán a tartalmi olvasmány tárgyalási órák száma emelkedő fel mindenütt.

A tananyag beosztásnál ezen óratöbblet felhasználása pontosan feltüntendő.

Ferencz József
püspök.

Kovács Kálmán
titkár.

E. K. T. gyűlés.

Az Egyház Képviselő Tanács gyűléseinek tárgyait s határozatait az alábbiakban ismerteljük.

Augusztus 3-án:

1. A kolozsvári kollégiumi igazgatóság azon kérésére, hogy a 64—1894 főt. sz. a. életbeléptetett iskolai rendszabály 51. § 1. pontjának szabatos értelmezését adja, a székelykereszturt főgimn. igazgatóság és a nevelésügyi bizottság meghallgatása után E. K. T. kimondja, hogy amíg a jelenlegi iskolai rendszabály van érvényben, addig az ének-, zene- és tornatanító vizsgálati díjban nem részesíthető.

2. E. K. T. a theol. akadémia reformja kérdésében kiküldött bizottságnak a theol. akad. hallgatóknak a tanári, illetőleg tanítói pályára kiképzetelése kérdésében adott jelentését tudomásul veszi és felhívja a theol. dékán afiát, hogy a theol. akad. hallgatókat a kérdés nagy jelentőségére a beiratkozás alkalmával figyelmeztesse és jelentkezés esetén a szükséges lépéseket és intézkedéseket tegye meg.

3. A Péter Sándor volt városfalvi, jelenben muzsnai lelkész afia által a városfalvi egyházközség, illetőleg ahhoz tartozó egyes hivek irányában elmaradt szolgálati illetményei kiszolgáltatása iránt támasztott igénye tárgyában udvarhelyi egyházkör esperesi vizsgálószerének 156—1921. sz. megállapítását E. K. T. megsemmisíti s ezt az ügyet illetékes elbírálás végett az egyházköri közigazgatási bíróságnak adja ki, mert a Szerv. Törvénynek az egyházi közigazgatási bíraskodást szabályozó 175.

s köv. §-ai kétségtelenül körí közigazgatási bírói eljárásra utalják az ügyet, melyben a lelkész és az egyházközség, illetőleg a hívek között a lelkészi illetmény kiszolgáltatása körül támadt vitás kérdés döntendő el. 1921. január 1. után, vagyis az idézett törvény életbelépte után, határozathozatalra tehát többé már nem az esperes, illetve esperesi vizsgálós-zék, hanem a körí közigazgatási bíróság illetékes.

4. E. K. T. az esperesi fuvar- és tiszteletdíjnak a körökben történt beszédése és meghatározása tárgyában tett elnöki intézkedéseket tudomásul veszi és a székelykeresztúri egyházkör rendkívüli közgyűlésén a fuvar- és tiszteletdíj tárgyában hozott határozat felett a püspök úr elnökléte mellett esperes, főgondnok és körí felügy. gondnok afiaiból álló bizottság véleményes javaslatának beérkezése után fog érdemben tárgyalni.

5. E. K. T. a székelykeresztúri egyházkörnek a lelkészi fizetések rendezésére vonatkozó következő javaslatát véleményes javaslatként kiadja az Unitárius Lelkész Körnek (Vári Albert elnök útján):

„Tekintettel arra, hogy a lelkész az egyházfenntartó oszlopai közül az, akin a legnagyobb teher, kötelesség nyugszik, s aki a legfontosabb helyet tölti be az egyházi tisztviselők közül az egyház egyetemében, a lelkészt végre-valahára értékelni kell a saját értéke szerint. Általában el is ismerik a lelkész fontosságát, de mihelyt anyagi segélyezésről van szó, azonnal felvetik a kérdést, vajjon a lelkész az egyháznak, vagy pedig az egyházközségnek a tisztviselője. A legmagasabb lelkészi fizetés nem haladja meg a tervezés szerint a 20.000 koronát s 30 évet szolgált lelkész alapfizetése 1600 kor., családi pótléka 800 kor., rk. háborús segély 6000 kor. stb. Nem jól van ez így. Hivatásunk, erkölcsi voltunk, szolgálati küldetésünk követeli, parancsolja s épen ezért a papság önrézzel szól, kér, követel:

1. Az egyház tehát a lelkésznek alap- és mindennemű fizetését, képesítésének megfelelőleg, úgy rendezze, mint azon tisztviselőké, kik hasonló, illetőleg egyenlő képesítéssel rendelkeznek. A fizetésben legyen fokozatos emelkedés, tekintet nélkül a szolgálati helyre.

2. 1921 után vegye figyelembe az egyház a szolgálati éveket s 10 (tíz) évi szolgálat alatt 1600 kor.; 10—20 évig terjedő szolgálat alatt 2400 kor.; 20—40 évig 3800 kor. alapfizetés, 1200 kor. gyermekekénti családi pótlék állapíttassék meg.

3. A természetbeni fizetés minden év őszén pontosan értékeltessek s ha kevesebb a fizetés a kettőnél, a hiányt az egyház közpénztárából utalja ki a főhatóság; ha több, a többlet a közpénztárba minden esetben beszolgáltatandó. Minden lelkész az egyetemes egyház tisztviselője s minden egyházközség annak a tagja.“

6. E. K. T. köszönettel veszi tudomásul a vallásügyi miniszter úrnak azon intézkedését, hogy 1920. júl. 1-től 1921. márc. 31-ig terjedő időre 8 esperes részére 6000 leu, a román fordító részére 6000 leu, a theol. akad. költségeire 15.000 leu összeget utalt ki. Tudomásul veszi E. K. T., hogy ezen összegeket, további intézkedésig, püspök úr az egyházi pénztárba beutalta.

7. E. K. T. a székelyudvarhelyi polg. fiúiskola tanfésztületének 1921. júl. 4-én tartott záróülése jegyzőkönyvét tudomásul véve, a legteljesebb elismeréssel mond köszönetet a polg. fiúiskola igazgatójának, valamint tantestületének azért az igazán tiszteletreméltó, önzetlen munkálkodásért, mellyel fajunk érdekében fáradoztak, bár hónapokon keresztül kicsiny

fizetésüket sem tudta utalni az E. K. T. Tudatja egyszersmind az igazgatósággal, hogy a felekezeti közti megállapodásra való tekintettel az iskolát a jövő iskolai évben nem tartja fenn, annak működését beszünteti.

8. E. K. T. köszönettel veszi tudomásul a vallásügyi miniszternek azon intézkedését, hogy 88500 leu összeget utal ki nyugdíjas lelkesi özvegyek, árvák és félárva részére 1920. évi július 1-től 1921. március 31-ig terjedő időre.

9. E. K. Tanács a brassói egyházközség keblői tanácsának esperesi úton felterjesztett határozatát az 1920. és 1921. évekre előlegezett lelkesi illetményeknek elfogadása tárgyában jóváhagyólag tudomásul veszi.

10. E. K. T. a székelykeresztúri főgimn. igazgatójának a székelykeresztúri temetőben nyugvó jóltevőink sírja állapotáról az 1920—21. sk. évre szóló jelentését tudomásul veszi és néhai Marosi Gergely sírjának gondozását főgimn. igazgatóság munkakörébe utalja.

11. E. K. T. a székelykeresztúri főgimn. igazgatóságának előterjesztésére engedélyt ad arra, hogy a főgimn. tornakertjét, egyelőre egy évi időtartamra, a Székelykeresztúri Athletikai Klubnak gyakorlás és versenycélokra, meghatározott feltételek mellett, átadja.

12. E. K. T. méltányló elismeréssel értesült arról, hogy sepsiszentgyörgyi és timafalvi Szentgyörgyi Mózes a székelykeresztúri főgimn.-ban tanult székely fiúk, esetleg leányok, élelmezésére „Szentgyörgyi Mózes-alap” címen 1000 leu alapítványt tett.

13. E. K. T. a romániai zsinat-presbiteri magyar és más nyelvű ág. ev. egyház elnökségétől megküldött deklarációt és testvéri üdvözlötet őszinte együttérzéssel fogadja, arra alant következő válasziratot küldi és az üdvözlötet az egyházi főtanácsnak is bejelenti.

A romániai zsinat-presbiteri magyar és más nyelvű ág. hitv. ev. összegyház Nagyméltóságú Elnökségének

Helyt.

A keresztényi testvériség mély érzetéből fakadó őszinte örömmel vettük Nagyméltóságodnak 10—1921. sz. a. püspökünk címére küldött s püspökünk által 278—1921. sz. a. E. K. Tanácsunkhoz is áttett azon iratát, amelyben egy „Testvéri Szózat” közlése mellett tudomásunkra hozni méltóztatik, hogy f. é. július hó 6. és köv. napjain Kolozsvárt megalakult a romániai zsinat-presbiteri magyar és más nyelvű ág. hitv. ev. összegyház.

Nagyméltóságú Elnök Úr! Mi is ittunk annak a hatalmas folyamnak életadó vizéből, amelynek első forrása a Wittenbergi vártemplom tövében olyan óriási erővel buzgott fel. Mi is örökösei vagyunk annak a szellemóriásnak, aki a világ tiltakozása ellenére is kibontotta a hit és lelkiismereti szabadság lobogóját. Luther lelkétől ittasulva jött haza Dávid Ferenc Wittenbergből s e lélek indításából lett az istenegység hitének elszánt apostola itt Kolozsvárt, s alapította meg Erdélyben az unitárius egyházat.

Azóta nehéz viszonyok között sokat küzdöttünk hitünk igazságáért s egyházunknak számtalanszor veszélyeztetett önkormányzatáért. Ezekben a küzdelmekben féltve és őrizve a miénket, megtanultuk becsülni a mások jogait és szabadságát. A múlt drága emlékeiből megszentelt s a kiállott küzdelmekben megedzett lélek szeretetével és ragaszkodásával

fogadjuk az újonnan alakult egyház első testvéries megnyilatkozását. Bizalommal fogadjuk a felénk nyújtott jobbát abban a reményben és meggyőződésben, hogy közös célunk — az Isten országa — érdekében egy új és erőteljes munkás állott a mi sorainkba. Mert küzdelmeinknek és megpróbáltatásainknak nincsen vége. Új eszközökkel és új fegyverekkel áll szemben velünk a világ, hogy útunkban föltartóztasson s azt a fundamentumot, amely egyszer vetteit, fölfogassa. Minden erőnk és minden akaratumk egyesítésére lesz még szükség, hogy közös ellenségünkkel, a napról-napra előtörő destruktív áramlatokkal megbirkózhassunk.

Mi szívből üdvözljük azt az új munkatársat és küzdőfelet, akinek „Testvéri Szózatából“ kicsendülő bátor és önérzetes hang már magában is biztosíték, hogy ezen mi reményünk nem lesz hiábavaló.

Az isteni kegyelem áldja meg első lépésüket s koronázza meg minden további nemes munkájukat.

A Magyar Unitárius Egyház Képviselő Tanácsának Kolozsvárt, 1921. augusztus 3-án tartott üléséből:

Ferencz József s. k.,
püspök.

Kovács Kálmán s. k.,
titkár.

14. E. K. T. az aranyostordai egyházkör 1921. július 14-én tartott rendes közgyűlésének határozatát E. K. T. nem hagyja jóvá, hanem ismételten felhívja az egyházkört, hogy az Egyházi Főtanács által meghatározott nyugdíjilletéket az egyházközségekre, azok vagyoni helyzetét figyelembe véve, arányosan rója ki, mint ez a múltban is történt.

15. E. K. T. a koll. igazgatóság javaslatára a kolozsvári Unitárius Leányotthon felügyelőnöfi állására az 1921—22. isk. évre Péter Róza elemi isk. tanítónőt alkalmazza.

16. E. K. T. köszönettel veszi tudomásul, hogy a vallásügyi miniszter kiutalta a lelkészek állami fizetéskegésztését 1921. április—június hónapokra 297.934.25 L összegben.

17. E. K. T. a székelykeresztúri főgimn. igazgatóságának felterjesztéséből tudomásul veszi, hogy Pap Mózes tb. igazgató fia tanári állásáról való lemondását visszavonta.

18. E. K. T. a f. évi aug. 28-ára egybehívott Egyházi Főtanácsot a pénzügyi bizottság előterjesztése alapján folyó évi október hó 30-ra s köv. napokra halaszlja el, mert a legfontosabb számadások megvizsgálásával, valamint a költségvetések egybeállításával számvevőség, illetve pénzügyi bizottság augusztus hó végére nem készülhet el, annál kevésbbé, mert a gazdasági számadások még nincsenek beadva, a Közalap költségvetéséhez az adatok a tisztviselők és theol. akad. tanárok fizetését illetőleg még nem állnak rendelkezésre.

Együttal E. K. T. reméli, hogy október hó végére az egyház és állam közti viszony végleges rendezése tárgyában is fog tudni az E. Főtanácsnak előterjesztést tenni és esetleg egyes tisztviselői állások betöltése tekintetében is.

19. E. K. T. több kisebb jelentőségű folyó ügyben határoz.

Augusztus 17-én:

1. Titkár megteszi jelentését az elnökileg elintézett ügyekről április 30-tól június 30-ig terjedő időt illetőleg.

2. E. K. T. engedélyt ad a székelyszentmihályi egyházközségnek rendkívüli erdőkihasználásra.

3. E. K. T. Cornisch C. Lajos dr. amerikai unitárius társulati titkár úr útján az Amerikai Unitárius Társulathoz köszönő levelet intéz. Ezzel kapcsolatban kimondja E. K. T., hogy az Egyházi Főtanács utólagos jóváhagyásának fenntartásával a kül- és belmissziók körébe tartozó kérdésekben szakszerű véleményadásra s a kapott utasítások értelmében való eljárásra az E. K. T. mellé „Missiói Bizottság“ néven a főtiszt. püspök úr elnöklete mellett egy állandó bizottságot szervez. E. K. T. a bizottság részére utasításokat ad.

4. E. K. T. id. Albert Lőrinc böllöni ny. énekvezér afiának kérését visszaadja azzal, hogy nem áll módjában a benne foglalt kérést teljesíteni.

5. E. K. T. a székelykereszturi főgimn. és internátus 1920. évi számadását illetőleg határoz.

6. E. K. T. a Tőkegyarapítási államsegély 1920. évi számadási és 1921. évi költségvetése tárgyában határoz.

7. E. K. T. a Főtanácsi Bizottságnak az E. Főtanács által figyelembevételre leadott általános jelentését tudomásul veszi s elnökséget felhívja, hogy az abban foglaltak figyelembevételére történt intézkedésekről E. Főtanács elé terjesztendő jelentést terjessze elő.

8. E. K. T. a kolozsvári kollégium igazgatóságának előterjesztésére a Berde tanári jutalmat az 1920—21. iskolai évre Uzoni Imre tanárnak adja ki.

9. E. K. T. a jogügyi bizottságnak 1918. XII. 31-ig vezetett naplóját irattárba helyezni rendeli el.

10. E. K. T. az aranyostordaköri esperesnek 204—1921. ikt. sz. előterjesztésével szemben fenntartja előbbeni határozatát.

11. E. K. T. tudomásul veszi püspök úrnak a nagyenyedi filiában történt konfirmációról és a pünkösdi istentiszteletről.

12. Gálfi L. tanár, volt főjegyzőhelyettes beadja az E. Főtanács határozatát, mely a főtanácsi bizottság tagjainak (dr. Árkossy Gyula, dr. Köhő Gábor, dr. Tóth György, dr. Várady Aurél, dr. Kiss Elek, Lőrinczy Dénes esperes, Pál Ferenc esperes, dr. Borbély István, dr. Elekes Dénes; póttagok: Lőrinczy István megválasztásáról szól; továbbá a nyugdíj törvény 34. §. 1 bekezdése rendelkezésének helyes értelmezése ügyében. („Főtanács az E. K. T. 733—1920. sz. előterjesztését elfogadja és meghalározza, hogy a nyugdíjtörvény 34. paragrafus 1. bekezdése rendelkezésének a helyes értelmezése, figyelemmel a 2. paragrafus 1-ső bekezdésében foglaltakra is, az, hogy az egyházközségek föltétlenül kötelesek a törvényben reájuk kirott nyugdíjilletékeket évente megfizetni úgy abban az esetben, mikor az énekvezéri állás nincs betöltve, mint abban az esetben is, ha az énekvezéri állás be van töltve ugyan, de az énekvezér a belsőemberi nyugdíjintézetbe a 2. §. 3. bekezdése alapján nem lépett be. Ennek folytán utasítja az E. Főtanács az E. K. Tanácsot, hogy ezt a hiteles értelmezést, az esperesek útján az egyházközségekkel haladéktalanul tudassa s a szabályszerű nyugdíjilletéknek a fentiek szerinti fizetésére köteles minden egyházközségtől gondosan leendő beszédése iránt 1921. január 1-vel kezdődő hatállyal szigoruan gondoskodjék s egyben a számvevőséget megfélelő ellenőrizésre hívja fel.“)

13. E. K. T. a székelykereszturi főgimn. igazgatójának megküldi a székelykereszturi konvikius részére az E. Főtanács által elfogadott szabályzatot.

14. E. K. T. az Egyházi Főtanács határozatát tudomásul véve közli a Theol. Akad. igazgatóságával, hogy a Theol. Akad. Szabályzatának 20. §-a következőleg módosul: „20. §. A lelkészjelöltek és hallgatók közül legátusokat küld ki azokba az egyházközségekbe, amelyek azt kívánják, az illető egyházközséggel történt megegyezés alapján. A kiküldést köteles mindenik lelkészjelölt és hallgató elvállalni. Az alól felmentést csakis megokolt kérésre a Theol. Akadémia igazgatósága adhat. A legátusokat ajánló levelekkel látja el s az illetőknek legációban végzett munkálkodását és magaviseletét figyelemmel kíséri. Ha a lelkészjelöltek és a hallgatók nem láthatnák el mindenik legációt, az illető hitoktatók, illetve főgimn. igazg. ajánlatára a kolozsvári és székelykereszturi tanítóképzőintézetek III. és IV., illetve a főgimnáziumok VII. és VIII. osztályos tanulói közül küld ki legátusokat. Szükség esetén az illető hitoktató ajánlatára más felekezeti gimnáziumi unitárius tanulót is küldhet legátusnak.“

15. E. K. T. a pénztárvizsgáló bizottságnak az 1921. évi július 23-án megtartott pénztárvizsgálatáról való jelentését tudomásul veszi.

16. E. K. T. marosköri esperes afiának előterjesztésére engedélyt ad arra, hogy a nyárádszentmárton—csikfalvi egyházközség a templom és torony kijavítási költségei fedezésére 2000 leu összeget kölcsön felvehessen.

17. E. K. T. méltányló elismeréssel és igaz örömmel értesül arról, hogy Ferencz József püspök úr által az 1918. évi szeptember hóban tartott püspöki vizsgálatkor a tordai egyházközség részére tett száz koronás alapítvány különösen a püspök úrnak 1920. okt. 15-én tartott gyémánt menyegzője alkalmából tordai lelkész-esperes a fia buzgólkodása és tordai hiveink áldozatkészsége folytán 1921. mácius 20-án, már 1060'97 Leura növekedett. E. K. T. püspök úrnak és neje ömeltőségének az alapítványra nézve tett rendelkezéseit tartalmazó alapító levelét elfogadja, azt jóváhagyja. Az alapítványért püspök úrnak és nejének, továbbá Lőrinczy Dénes esperes afiának és a kegyes adományokat tevő tordai hiveknek hálás köszönetét fejezi ki.

18. E. K. T. a korondi egyházközségnek a kért engedélyt harangok beszerzésére nem adhatja meg, mert elvi álláspontja az, hogy az egyházközségek harangokat csupán hiveik áldozatkészségéből szerezhetnek és erre a célra a közvagyonhoz nem nyulhatnak hozzá. Tekintettel azonban arra, hogy a korondi régi és áldozatkészségben szép és nemes ősi példákkal rendelkező egyházközségünk hivei még nem tudtak akkora áldozatot hozni, mely harang beszerzésre elegendő volna, E. K. T. engedélyt ad arra, hogy egy drb 150 kg. súlyu harang beszerzésére még hiányzó összeget az egyházközség pénztárából kölcsön vegyék 5% kamat mellett. A kölcsönvett összeget kötelesek a hivek áldozatkész adományaikkal a lehető leghamarább visszatéríteni.

19. E. K. T. tudomásul veszi az Egyházi Fegyelmbírósnak 1921. július 29-én hozott következő határozatát: 1. A fegyelmi felelősségről szóló törvény 45. §-a értelmében Győrfi István theol. akad. tanár ellen fegyelmi eljárást és az 50. §. a) pontja értelmében vizsgálatot rendel el a következők megállapítására: a) mennyiben hátráltatta Győrfi

István távolléte a papnövendékek rendszeres tanmenetű kiképzését; b) mely időre s mily összegben vette fel fizetését az egyház pénztárából és Budapesten az ott megbízott illetékes esperes útján? s minő díjat fizetett ki az egyház a Győrfi Istvánt helyettesítő tanároknak? c) Távolléte alatt minő magatartást tanusított? 2. A fegyelmi felelősségről szóló törvény 39. §., 40. §. továbbá 97. §., 98. §. értelmében a panaszlott részére képviselő rendeltetik dr. Abrudbányay Géza egyházi tanácsos személyében s erről a panaszlott értesítetik. 3. Az elrendelt fegyelmi vizsgálat foganatosisására Ürmösi Kálmán tbíró egyházi tanácsos afiát küldi ki s az összes iratokat kezéhez kiadja.

20. E. K. T. a székelykereszturi főgimn. igazgatóságának előterjesztésére ifj. Lőrinczi István tanárjelöltet az 1921/22. iskolai évre ugyanott 1921. szeptember 1-től kezdődőleg helyettes tanárnak alkalmazza.

21. E. K. T. theol. akad. dékán afiának előterjesztéséből örömmel értesül arról, hogy a Manchesteri Home Missionary College előljárósága püspök úr közbenjárására egy lelkészjelöltnak ottani ellátására 110 fontot, uti és másnemű előzetes költségeire 50 fontot ajánlott fel és ezért hálás köszönetét fejezi ki, melynek tolmácsolására püspök urat kéri fel. A felajánlott helyre E. K. T. az 1921/22. évre kiküldi Lőrinczy Dénes lelkészjelöltet.

22. A theol. akad. 1921/22. évi tantárgyfelosztásával kapcsolatban határoztatik: 1. E. K. Tanács előterjesztést tesz E. Főtanácsnak aziránt, hogy a Theol. Akadémián a rendszeres theologiai tanszéket, mely eddig nem volt betöltve, töltsé be és alkalmazza erre a tanszékre 1921. szeptember 1. hatállyal dr. Boros György theol. tanár afiát, aki készségét jelentette ki az ószövetségi tanszékről a rendszeres theologia tanszékére való átmenetelre. Az E. Főtanács utólagos jóváhagyása reményében E. K. T. ezen intézkedést már most foganatosisija 1921. szeptember 1 re. 2. Az így megüresedő ószövetségi tanszéket illetőleg a theol. akad. Szabályzat 24. § a alapján előterjesztést tesz E. Főtanácsnak aziránt, hogy az ószövetségi tanszékre hívja meg 1921. szeptember 1. hatállyal dr. Kiss Elek kissolymosi lelkész afiát, akit E. K. T. f. évi szept. 1 től kezdődőleg E. Főtanács utólagos jóváhagyása reményében a megfelelő illetményekkel, melyeknek meghatározására theol. akad. igazgatóságát és pénzügyi bizottságot javaslattételre föl hívja, ideiglenesen alkalmazza.

23. E. K. T. Kiss Sándor kolozsi lelkész afiának azon kérését, hogy a jövő iskolai évben a theol. akadémián lelkipásztori gondozást és egyházszer tartást adhasson elő, nem teljesítheti, mert a theol. akadémiái Szabályzat erre nem ad jogot.

24. E. K. T. méltányló elismeréssel értesül arról, hogy Bálint Albert lelkész afia az ifj. Hadházy József-alap gyarapítására 100 leu összeget adományozott.

25. E. K. T. Győrfi István theol. akad. tanár afiának Budapesten 1921. július hó 31-én kelt beadványára következő határozatot hozza: 1. Győrfi István theol. tanár afiának theol. tanári állásáról f. év július 31-én Budapesten kelt beadványában való lemondását tudomásul veszi, azt E. Főtanácsnak bejelenti és ezen theol. tanári állást fenti időponttól megüresedettnek jelenti ki. 2. Egyben figyelemmel arra, hogy ez E. K. T. által nevezett illetményei felfüggesztettek, a fegyelmi eljárás azonban jelenleg is folyamatban van, E. K. T. az illetmények kérdésében leendő döntés céljából fenti lemondó iratot a fegyelmi bírósághoz áttenni rendeli.

26. E. K. T. Ébert András felfüggesztett lelkész fizetésének elvonása dolgában határoz.

27. E. K. T. a buni birtoknak a buni jószágkezelőség részére való átadás és a leltár felvétele tárgyában határoz.

28. E. K. T. a homoródujfalvi felekezeti elemi iskola ügyében határoz.

29. E. K. T. a kadácsi egyházközség jelentéséből méltányoló elismeréssel értesül arról, hogy Marosi Albert szentábrahámi jegyzőafia néhai unokatestvére, Marosi Miklós emlékére 200 leu urvacsorai alapítványt tett a kadácsi egyházközség részére.

30. Az egyházi reformok ügyében E. K. T. a következő határozatot terjeszti E. Főtanács elé:

Immár második esztendeje, hogy az E. K. Tanács 1919 jan. 11-én tartott ülésében 23—1919. sz. a. hozott határozatával egy ad hoc nagybizottságot küldött ki, melynek feladatául tűzte, hogy az egyetemes egyházi közvélemény által sürgetett egyház-alkotmányi szervezeti reformok irányai és alapelvei tekintetében az általános egyházi közóhaj irányelveit megismerve, azok tekintetében a kodifikációnál alapul szolgáló elvi megállapításokat dolgozza ki.

Ez a nagybizottság eddig — a közismert viszonyok miatt — gyűlést még nem tarthatott. Az előkészítő munka azonban nem szünetelt. Ugyanis a nagybizottság munkájának megkönnyítése céljából az 1920. év folyamán a bizottság tagjai közül többen két terjedelmes füzetet adtak ki, amelyben az egyház mostani állapotáról és a szóba jöhető reformmunkálatok irányairól tájékoztató dolgokat közöltek s azokat a nagybizottság tagjaihoz eljuttatták.

Ezenkívül a jelen év folyamán egy újabb tájékoztató összefoglalás történt, amely az alkotmány szervezeti reformok alapelveit minden irányban kiterjedten röviden rendszerbe foglalta. A nagybizottság néhány tagja ezt a munkálatot is behatóan megbeszélte.

A megbeszélések rendjén a nagybizottság munkáját előkészítő bizottsági tagok jelentése szerint ezuttal is felmerült az az aggodalom, hogy az általános alkotmány szervezeti reformok — Egyházunk új államjogi helyzetére való figyelemmel — alaposan mindaddig nem valósíthatók meg, míg az egyház és állam közötti jogviszony rendezést nem nyer.

Lényeges alkotmányjogi alaptételek ugyanis, mint pl. a legfőbb felügyeleti jog (jus supremæ inspectionis) és a jus advocatiæ kérdése, köre és terjedelme csak a tárgyalások rendjén nyernek újabb precizizozást, nem is szólva arról, hogy az egyházi önkormányzat sértetlen megóvása és fenntartása mellett egyéb kérdések is rendezésre várnak. Ezeknek az alapelveknek tisztázása előtt általános alkotmány szervezeti reformok megvalósításáról szó nem lehet.

Felmerülhet olyan nézet is, amely ilyen helyzetben legalább részleges reformok keresztfülvitelét sürgetné a legégetőbb kérdésekre kiterjedően. Amde ennek ellene mond az a szempont, hogy az egyház és állam közötti jogviszony rendezése most már a püspöki homagialis eskü letétele után soká nem késhet, s így merőben céltalan volna a még hátra levő rövid átmeneti időre a mostani bizonytalan helyzet számtalan nehézségét még ideiglenes reformok életbeléptetésével, kísérletezésével is súlyosbitani.

Mindezek alapján a E. K. T. tisztelettel kéri az E. Főtanácsot, hogy méltóztassék tudomásul venni, hogy az E. K. T. 23—1919. sz. a. kikül-

dött nagybizottságot mindezideig nem hívta össze, s egyben utasítani az E. K. T.-ot, hogy az egyház és az állam közötti jogviszonyok az alábbi elvi szempontok szemelőtt tartása mellett mielőbb leendő rendezése céljából szükséges tárgyalások megindítása végett minden lehetőt tegyen meg és e jogviszony rendezése után a nagybizottságot azonnali összehívása s a reformmunkálatok haladéktalan megkezdése iránt intézkedjék s az eredményről a jövő évi főtanács elé terjesszen részletes jelentést.

II. Ezzel kapcsolatosan mondja ki az E. Főtanács, hogy az egyház sok évszázados autonómiájához és azzal szoros összefüggésben a magyar unitárius egyháznak az anyaországban szakadt 9 ik egyházkört is magában foglaló eddigi szervezeti, most már nemzetközi egységéhez az új állami jogi helyzetben is törhetetlenül ragaszkodik s utasítja az E. K. Tanácsot, hogy ezeknek az alapelveknek a megindítandó tárgyalások rendjén feltétlenül szerezzon érvényt; figyelemmel arra, hogy más egyházak is élvezik ezt a nemzetközi szervezeti egységet, amely nélkül a különben csekélyebb számú tagokból álló unitárius egyház létének alapjaiban támadatnék meg.

III. Egyházunk mai helyzetében létünkért aggodó minden egyháztagnak szorongó szívvel kell így is jövőnkre gondolnia. A nemzedékünket sújtó rettenetes megpróbáltatások közepette kétségtelenül látjuk, hogy bármily szervezet, testület fenmaradása s élete csak úgy biztosított, ha a szoros együttműködésben és összetartásban rejlő erkölcsi erőt a lehetőség legvégső határáig érvényre jutni segítik.

soha nem volt annyira lényeges, mint most, hogy az együttműködésben rejlő hatalmas erkölcsi és szellemi erőket jövőnk érdekében tömörítsük. Az utóbbi évek eredményei megmutatták, hogy milyen nagy erőt és biztosságot képvisel az együvé tartozás érzete. Ezekből kiindulva felhívja az E. Főtanács az E. K. Tanácsot, hogy főként angol és amerikai unitárius testvérekkel, de a világon másutt levő unitáriusokkal is szoros szervezkedésbe lépve tárgyalja, állapítsa meg jövőnk szerves együttműködéseinknek intézményes lehetőségeit; az egyházi alkotmány-szervezet reformjánál legyen erre a szempontokra is figyelemmel s az eredményről a jövő évi Főtanácsnak tegyen jelentést.

31. E. K. T. a kollégiumi igazgatóság előterjesztésére kimondja, hogy a Tarbut Országos Zsidó Iskola Egyesület Elnökségének kérésére — a kollégiumi tantermek bérbeadását illetőleg — mindaddig nem ad érdemleges választ, amíg a régi kollégiumot a requirálás alól felszabadítani az Elnökség nem próbálja meg, vagyis amíg ez irányban megindított lépések eredménye felől tájékozódást nem szerez.

32. E. K. T. a korondi egyházköztségnek erdőértékesítés iránti kérésében határoz.

33. E. K. T. az 1921/22. iskolai évre a tanári fizetések ügyében határoz.

Ezenkívül több iskolai ügy és kisebb jelentőségű folyóügy került határozathozatal elé.

Augusztus 30-án:

1. E. K. T. a tordai iskola 1921/22. iskolai évi megnyitását illetőleg határoz.

2. E. K. T. Varga Dénes tordai unitárius főgimn. igazgató és Palczer Károly tanárnak az igazgatás alól való felmentés iránti kérését teljesíti, őket az igazgatás alól felmenti és eddigi önzetlen, buzgó működésükért köszönetét nyilvánítja. Együttal iskolai felügyelő-bizottság előterjesztésére Major Sándor tanár afiát ideiglenesen főgimn. igazgatónak alkalmazza.

3. E. K. T. a debreceni unitárius leányegyházköztség keblitanácsának megszervezéséről stb. való jelentést tudomásul vette.

4. E. K. T. Gálffy Zsigmond tanárt és Kádár Zoltán tanárjelöltet az 1921/22. iskolai évre rendes internátusi felügyelőkül, Barabás Béla tanárjelöltet kisegítő felügyelőül alkalmazza a kolozsvári főgimnáziumhoz.

5. E. K. T. legmélyebb sajnálattal veszi tudomásul, hogy dr. Tompa János kolozsvári iskolai orvosunk betegsége miatt kénytelen ez állásától megválni. Lelkiismeretes munkásságáért, melyet kollégiumunk érdekében kifejtett, hálás köszönetet és elismerést mond és sok éven át becsülettel, tudással viselt állásától való megválása alkalmából 1000 leu tiszteletdíjat folyósít részére. Egészségtan tanárnak és iskolai orvosnak 1921. szept. 1-től 3 évi időre megválasztja dr. Márkos György afiát.

6. E. K. T. Ébert András székelyderzsi felfüggesztett lelkész felebezése ügyében határoz.

7. E. K. T. dr. Ferenczy Géza egyházi főgondnok úrnak f. évi július havában tett budapesti utjáról előterjesztett jelentésével kapcsolatban határoz.

Szeptember 5-én.

1. E. K. T. a theol. akad. reformja érdekében kiküldött bizottság jelentése alapján felhatalmazza titkár afiát, hogy a ma érvényben levő Theol. Akad. Szabályzat által kontemplált 6 tanszék anyagi szükségletének fedezésére nézve a vallásügyi miniszteriummal megegyezést keressen.

2. E. K. T. a tordai főgimnáziumnál az 1919/20—1920/21. iskolai években működött felügyelő-bizottságot megszünteti és annak elnöke, valamint minden egyes tagja részére elismerő köszönetet szavaz fardozásukért. Kimondja, hogy az Egyházi Főtanács jóváhagyása reményében a tordai főgimnáziumnál két felügyelő-gondnoki állást szervez ideiglenesen. Az egyik felügyelő-gondnoki állás teendőinek elvégzésére E. Főtanácsig felkéri Gál Jenő egyházi tanácsos afiát. Egyben megszervezi az igazgatóságot és az iskolai gondnokságot. Az előbbinek működésére vonatkozóan elnökséget utasítja, hogy a kolozsvári és székelykereszturi főgimnáziumoknál érvényben levő szabályzatok alapján egy ideiglenes szabályzatot haladéktalanul léptessen életbe. Az utóbbinak működése körét illetőleg E. K. T. kimondja, hogy az iskola belügyeivel és tanügyi kérdésekkel nem foglalkozik, hanem kizárólag az iskola fenntartására vonatkozó társadalmi akciókat irányítja.

3. Több folyóügyben határozott.

Szükséges, hogy az énekvezértanító a lelkészörnek tagja legyen?

Első kép: Két ifju halad a sík mezőn. Akadály sehol sem látható. Mindkettő az erő és rugalmasság szimboluma. Az első komoly, méltóságteljes, nyugodt kifejezéssel halad. Arca finom metszésű, keze sima, kulturált. Egész egyénisége vezetésre, irányításra predestinálva. A második gondtalan könnyedséggel, csintalan nyugtalansággal követi. Arca közönséges, az átlag ember arca; keze inkább a kérgesség felé hajló, durvább jellegű. Egész egyénisége a mindennapi, egyforma munka végzésére látszik rendelve,

De ime! Mi az a távolban, ami utjukba akadályt látszik gördíteni? Mi az, ami akadályozza céljaik elérését. Közeledvén a látomány felé, kitérő örömmel kiált fel az első: Ez nem akadály! hisz ez egy gyönyörűséges rózsaliget; életünk célja, hol boldogság, jólét, eszméink megvalósulásának álma vár reánk. Közbe szól a második: — Igen! Rózsaliget, de tövisekkel, melyek szúrnak, szaggatják testünket, tépik lelkünket! — Ah, az semmi, — felel az első — ide nézz! Az én kezem hivatva van a szép rózsák sértelesen szétnyitására! — Várj! — mondja a második — nem fogsz sokat elérni, ha az én durva kezemmel be nem nyúlok a tövisek tömkelegébe s erőm megfeszítésével nem segítek a munkában.

Második kép: Hajó a tengeren; kormányos, matrózok, utazó közönség. Sok-sok időn keresztül kormányos vezetésével a matrózok fürgén, kötelességtudóan végzik dolgukat. Mindenik a maga munka mezején megelégedett. Az utazó közönség nyugodt, gondtalan. Fejlődés, haladás tapasztalható e kis világ keretében.

De hah! az égen sötét fellegek tornyosulnak. Hullámok jönnek, mennek. Előbb kisebb, később nagyobb gyűrűkben. A nyugodt élet zavarva van. A lelkekre ráülepedik a gond, kétely, aggodalom. Gondolatok kergetik, váltják egymást. A hullámok recsegtetik a hajó bordáit, a láthatáron sötét sejtelmű szirtek tűnnek fel. Kormányos, matrózok feszített erővel intézik a hajó biztonságát. De az utazó közönség lelke megnyugvást nem talál, az eddig bevált rendszerben nem bíz; kormányos intézkedéseivel, matrózok munkáival nincsen megelégedve. Részt kér a kormányzásban. Maguk a matrózok is már az önmeghasonlás előtt állanak; kormányos lelke már-már csüggedez; úgy látszik, hogy a szépen fejlődésnek indult élet semmivé lesz, midőn egyszerre derül az ég. A veszély mulik. Kormányos, matrózok, utazók új eszmékkel, gondolatokkal eltelve megnyugodnak, hogy ezekkel egy új életnek az alapjait ismét megvessék.

Harmadik kép: Két turista törtet egy csúcs felé. Mindkettő lelkében ott a vágy, főlebb-főlebb. Mindkettő törekvése: megelőzni a másikat. Mindkettő előnyöket hajhász az elsőség dicsőségeért. Képesek akadályokat gördíteni egymás útja elé. Mindenik csak a maga érvényesülését tartja szem előtt. Az egyenlő megközelítésben egyik sem lát kielégülést. Egyiknek hátránya a másikban kárörömet lenézést szül. Eme küzdelemben erőik felmorzsolódnak, a célnál tevékenységök meddő marad.

Ime a belső ember: *a)* egymás mellett; *b)* az egyházban; *c)* külön-külön.

Három kép; három kidomborítható ideál: *a)* együtt — a kiegyenlítő erők összetevésével — munkálni; *b)* egyet akarni az egyházban; *c)* egy cél felé törekedni.

A belső emberi munka eme hármas célja lelkünknek ideálja, e téren való működésünknek eszménye kell hogy legyen. Elhivatásunk parancsolja ezt.

Ha a lelkészkar és énekvezértanítói kar ezt érzi, akkor az énekvezértanítói karnak a lelkészkar működési körében való elhelyezkedési szükségessége adva van.

Ezzel együtt mindjárt adva volna a lelkészkarnek ily irányu egyik kibővített programja is: Átformálni a lelkeket az együttműködés valódi lehetőségére; leküzdeni ama gátakat, melyek ennek akadályai, megbeszélni az egyetakarás módozatait s végül nevelni az egyéneket, hogy a tökéletesség eszményi magaslatának elérése mindenik félnek külön-külön olyan érdeke legyen, mely egymás érdekeit nem sértheti.

Az egyháznak a maga szempontjából szüksége van oly órállókra, kik az öntudatos, mindenoldalú nevelés hatásai folytán képesek — önállóan is — hivatásuk betöltését a magasabb érdekek szem előtt tartásával eszközölni. Olyan vezetőkre van szüksége, kik a független nyomása nélkül is azért lesznek jó vezetők, mert öntudatuk szabad megnyilvánulása őket ilyenekké teszi.

Az egyház eddig az ilyen irányú nevelést csak a papság részére biztosította. Az énekvezértanítók ily irányu nevelésére sokkal kevesebb gondot fordított s ezekre vonatkozólag épen ezen nevelés hiánya miatt fenntartotta s fenntartja a független kényszerét s ezen kényszer hatásától várja ezeknek az egyházi tevékenység vérkeringésébe való beilleszkedését. Ez a beilleszkedés — a csekély hányadot eltekintve — sehogyan se megy teljes intenzitással; nem épen a független természeté és az énekvezértanítók megnövekedett abbéli tudása miatt, hogy egyenlő értéket adó munkájuk, a megfelelő nevelésben való részesítés mellőzésével nincs elismerve.

A lelkész kör feladata lenne — ez idő szerint — ezen segíteni itt lenne alkalom, hogy a nyílt, egyenes gondolatok kicserélésével az együttműködés gátló akadályait felkutatassuk s azokat, mint rosszakat, eldobjuk.

Azt az egyházas nevelést, melyet az egyház nem biztosított az énekvezértanítóknak, itt lehetőleg meg kell adni.

A papi munka gondolatokat, eszméket termel, hitet, vallást teremt. Az énekvezértanítói az érzélemvilág mélyítésével helyet készít a gondolatok, eszmék elraktározásának; az érzelmek nemítésével maradandóvá igyekszik azt tenni. A gyepes, tövises szíveket akarja szétnyitni a papi munka számára. Mindkét munka egyenlő értékű, nehéz munka, hol biztos eredmény csak az együttes, egyöntetű eljárással jön létre.

Akarni valamit, minden embernek vágya. Akarni szépet, jót, nagyot, ehhez bizonyos kulturalap is szükséges. Egyet akarni keitőnek, többnek, ide már — a kulturalap mellett — bizonyos *önfegyelmzés* is szükséges. Minél nagyobbat s minél többet akarnak egyet, annál nagyobb az *önfegyelmzés* szüksége is.

Ahány fő, annyegyényiség; ahány szív, annyi érzés; ahány egyed, annyi akarat. Ahány gondolat; annyiféle körülmények befolyásolhatják az egyet akarást. Egyházi szervezetünk demokratikus természetű, hol minden egyed kifejezheti akaratát. Ezen különféle akaratok egy csatornába hozása nehéz munka, művészet, melyet hosszas tapasztalat, arra való rátermettség, bizonyos tapintat teremthet csak meg. A belső emberi munka legnehezebb része erre esik. E téren lehet csodákat mivelní, de lehet nagyon sokszor visszahozhatatlan bakklövéseket is ejteni. Törvények, rendeletek, szokások igen hamar csődöt mondhatnak. Normális, nyugodt viszonyok mellett talán lehetséges ezekre támaszkodni. De mikor a lelkek háborgásban vannak, mikor új gondolatok, új eszmék új irányelvek fészkelik bele magukat az emberi lelkekbe, — legyenek azok jók vagy rosszak — akkor a régi rögökön rágódva igyekezni az együttakarást kierőszakolni, képtelenség.

Egyházközségeink élete évek óta fönnti képet mutatja. A különféle akarat dühöng mindenütt. A különféle akarat megfékezése csak az *önfegyelmzésre* való neveléssel lehetséges. *Önfegyelmzésre* van ma szüksége nekem is, másnak is és mindenkinek. Az *önfegyelmzés* művészetét kell beoltani a papi, énekvezértanítói lelkekbe, de a hivekébe is, hogy a kedélyek csillapultával egyöntetű akaratra juthassunk s a veszély elmulát ne külső tényezők megszüntétől várjuk.

Itt van a lelkész körnek második hivatása. Gondolkozni, töprengeni, miként lehet a lelkeket *önfegyelmzésre* nevelni. Ezért tartom szükségesnek, hogy az énekvezértanítók is részt vegyenek a lelkész körben.

Isten az embert nem rabszolgaságra, hanem szabadságra teremtette. Csak a szabad ember fejtheti ki Isten által adott szép tehetségeit. Csak a szabadság mellett fejthetjük ki mindama rendelkezésünkre állható erőnket, melyek által a tökéletesség felé főlebb, főlebb haladhatunk s ez által betölthetjük isteni elhivatásunkat. Minél több egyéni nevelést adni tehát úgy az egyeseknek, mint a szervezetek tagjainak. Minél több főságot, igazságérzetet, becsületeséget, önzetlenséget oltani a szívekbe, hogy az irigység, kapzsiság, önzés gátat ne vehessenek a szabad fejlődésnek, a becsületes munka érvényesülésének; önzők, irigyek, kapzsi, haszonlesők vagyunk s ezek által emelünk úgy önmagunknak, mint társainknak gátat igaz törekvései elé. Nevelnünk kell önmagunkat — ez idő szerint sehol másutt — mint a lelkeszkörben. Mindaddig, míg valódi, nemes értékeké kiművelve nem vagyunk, az egy cél felé való törekvésünk sincs biztosítva. Erőnk fölmorzsolódik az egymás marásában s a célhoz jutva tehetetlenül kell éreznünk, hogy képtelenek vagyunk a cselekvésre.

Lelkeszkör feladata nyesegetni rossz szokásainkat, ápolni nemes tulajdonságainkat.

Összefoglalom az elmondottakat. Annyira kiképezni magunkat szellemileg, erkölcsileg, érzésileg, vagyis annyi valódi értékeket termelni önmagunkban, hogy az biztos támasza lehessen hivatásunk betöltésénél a független, szabad elhatározó cselekvésre; mert csak ez a független, szabad elhatározó cselekvés képesítheti az embert hivatásának, öntudatos, becsületes betöltésére. Mert a függellen, szabad elhatározó cselekvés képesít arra, hogy — kényszerhatás nélkül is — azt a célt szolgálja, melyre Isten elhívott s mely egyetemes egyházunk céljait is teljes egészében fedi.

Szükséges-e, hogy az énekvezértanító tagja legyen a lelkeszkörnek?

Én annak tartom.

Nagyajta, 1921. augusztus 2.

Erdős Mihály
énekvezértanító.

Egy vasárnapi szent óra Budapesten.

Folyó évi április 17-én Budapesten járván mint buzgó unitárius ember felkerestem hítlünk templomát. Igaz lelki örömmel láttam, hogy a hívek zsufolásig megtöltötték az immár szüknek bizonyult templomot. Csak természetesen találtam, hogy a közönség zömét az erőshítú és vasakaratu új budapesti polgárok — az erdélyi magyarok és székelyek — alkották. Egy eleven darab Székelyföld Budapesten.

Minő lélekemelő és felséges dolog volt hallani ezer ajakról az ég felé szálló zsolozsmát: „erős várunk nekünk az Isten!” Józán Miklós püspökhelyettes együtt énekelte hívei seregével a meg nem törhető hitvallást. És ha van a szívnek és léleknek mélysége: ez az ének annak is a legmélyebb forrásából buzgott fel őszintén, lelkesen, imponálóan. A szent beszédet Biró Lajos budapesti lelkészünk tartotta, alapigéül Lukács evangéliuma 10 rész 25—37 verseit véve az irgalmas szamaritánus felebaráti szeretetéről és cselekedetéről. Valódi lelkiélvezet és gyönyörűség volt hallgatni az ifjú szónokot, amint fenkölt szellemben, ihletett ajakkal, költői magaslatozon és tenger-mélységben járó tartalmas beszédben fejtette ki a hallgatóság előtt, hogy mi a felebaráti szeretet. S mikor a lélektan legfinomabb analysise szerint elemeire bontotta és újból összeállította a felebaráti szeretet fogalmát, a legremekebb szónoki fordulattal azt kérdezte hallgatóitól: „tudjátok-e már most, hogy ki a ti felebarátotok! . . . Elmenvén ti is, aképpen cselekedjetez. Amen!”

Szem nem maradt szárazon, szív nem ment ki üresen templomból. Én Józán püspökhelyettesnek gratuláltam a papjához, a papnak pedig önmagához. Engem különösen is megörvendeztetett a beszéd, mert alapigéit képező bibliai esemény színhelyén magam is személyesen jártam, midőn 1906 nyarány a szent földre zarándokoltam.

A következő vasárnapon Józán Miklós prédikált szinü „telt ház” előtt aval az Istenáldotta költői tehetséggel és szónoki képeéggel, amelyre mindnyáján büszkéz vagyunk.

Érdeklődtem a budapesti egyházunk állapota iránt. Lelki örömmel értesültem, hogy a templom és a bérpalota immár tehermentesen, a mienk a hívek száma meghaladja az ötezret, a szaporodás mndennapos. Sőt az egyházközség — hála a Gondviselésnek — olyan anyagi helyzetben vant hogy valóságos jólitevője, gyámolítója sőt édesanyja az Erdélyből menekült hittestvéreinknek. Józán püspökhelyettes és Biró lelkész valóságos apostolmunkát végeznek erdélyi híveink érdekében. Az iskolás gyermekeket iskolába juttatják, tandíjaikat fizetik, az egyetemi hagllatóknak „Dávid Ferenc ifjúsági kör” címen internátust tartanak fenn, a budapestre érkező erdélyi magyarokat 200—500—1000 kor. segéllyel látiák el, a munkát és állást keresőket munkához és álláshoz juttatják.

Jellemzőnek találok egy esetet. Egy napon Józán keresztelni ment Gödöllőre. Onnan csaknem egy napi időtöltés és vasúti vagy villamos utazás után visszajövet megkérdeztem tőle, hogy mennyi keresztelési díjat „stolát“ kapott, mert máig sem felejttem el, hogy néhai Simó János tordai lelkészbarátom egy ilyen alkalommal egy sárgaszínű dohánycsomagoló papírból 20 az az húsz krajcárt, helyesebben mondva egy darab „kétpiculást“ bontogatott ki a sok papírból, amit a stola címen kezébe nyomtak. Józán pedig elővett egy könyvet, amelyben a keresztelő szülők — erdélyi menekül hivatalnok-család — elismeri, hogy aznap Józántól 1000 koronát vett fel hálás köszönettel.

Igy néz ki valójában a budapesti unitárius egyházköztség és ilyen munkát végeznek annak lelkipásztorai. Ha Szilveszter pápa annak idején elmondhatta az Urnak 1000-ik esztendejében, hogy ő csak „apostoli“, de Szent István király — aki a kereszténységet Magyarországon elterjesztette — valódi apostol“: akkor mi is egész nyugodtan elmondhatjuk az Urnak 1921-ik esztendejében, hogy Józán püspökhelyettes és az ő hú munkatársa, Bíró Lajos igazi és valódi apostolok. Akik nem a templomfalakat döngetik szép frázisokkal, hogy aztán tovább semmit ne tegyenek, hanem minden nap cselekszik és gyakorolják Jézus tanait, a felebaráti és emberszeretet parancsait és mint szerető anya a gyermekét: úgy gondozzák az unitárius egyház és annak tagjai szellemi és anyagi érdekeit és bodogulását. Bennük tetet őlt az ige, ők élő példányképei az igazi unitárius embereknek, az igazi unitárius lelkipásztoroknak. Ők egy kis oázisra visszavarázolták a Krisztus utáni első századok igazi keresztény életét. Lelkesen gondozzák a mustármagból keletkezett budapesti egyházat, annak tekintélyt szereztek és azt napról-napra gyarapítják. Nekem alapos reményem van arra, hogy ők apostoli munkájukkal felépítik Magyarországon az unitárius szent Siont. Adassék nekik minden igaz unitárius ember részéről tisztesség és elismerés.

Torda, 1921. július 24.

Dr. Simándi István.
ügyvéd.

HIREK

Lelkészköri közgyűlés. Mivel költség kimelés szempontjából névre szóló meghívókat nem küldhetek, ezúton hozom a tagoknak és érdeklődőknek tudomására, hogy az augusztus 27-re hirdetett lelkészköri közgyűlést október 29-én d. e. 9 órakor kezdődőleg Kolozsvárt az unitárius kollégium disztermében a következő tárgysorozattal tartjuk meg: 1. Imádságot mond Kovács Lajos brassói lelkész. 2. Elnöki megnyitó. 3. Felolvasnak: Orbán Lajos ujszékelyi és Árkosi Tamás fogarasi lelkészek. 4. Jelentések. 5. Indítványok. 6. Tisztújítás. Kolozsvár, 1921. szeptember 19.

Vári Albert elnök.

Az Unitárius Irodalmi Társaság közgyűlése. Az U. I. Társaság f. évi okt. 29-én d. u. 4 órakor tartja második évi rendes közgyűlését

a kolozsvári unitárius kollégium dísztermében, melyre a Társaság tagjait s az érdeklődőket ezennel meghívjuk. Kolozsvárt, 1921. szept. 23. *Ferenc József* elnök, *Dr. Ferenczy Géza* igazgató, *Dr. Borbély István* főtítkár,

A Dávid Ferenc Egylet közgyűlése. A D. F. E. tagjait és barátait tisztelettel meghívom közgyűlésre Kolozsvárra 1921. okt. 29-ére. Több év óta most kínálkozik alkalom, hogy összegyűlhessünk a főiskolánk dísztermében. Gyűlés kezdete d. u. 5 órakor. Kérjük a fiókegyleteket, szíveskedjenek jelentéseiket és számadataikat beküldeni. Kolozsvárt, 1921. szept. 23. *Br. P. Horváth Kálmán* elnök, *Dr. Boros György* főtítkár.

Sándor János (1883—1921). Székelykereszturi gimnáziumunk egykori nagynevű igazgatójának a fia. Anyai ágon Kiss Mihály volt árkosi lelkész unokája. Családi tradíciói az egyház szolgálatába vonzották. Sokoldalú képességgel volt megáldva. Nyugtalan jelke több irányban kívánt érvényesülni. Végül is a művészet szolgálatába állott. Az ifjúság és tanártársai bizalmát és szeretetét hamar kiérdemelte. Azonban nehéz idők következtek reánk és intézetünkre. Minden embernek kétféle sőt akárhánszor három munkáját is kellett végeznie. Sándor János nem vonakodott a munkától. Annál is inkább, mert a megélhetés gondjai nőttön nőttek s szinte kényszerítőleg követelték újabb meg újabb jövedelmi források megnyitását. Azonban ezzel erejét s tehetségeit szétforgácsolta, idegzetét pedig felemésztette. A szépen lendülő élet belefutott a gondok tengerébe. Augusztus 31-én nagy részvét mellett temettük el az unitárius kollégium előcsarnokából, hól a gyászszertartást Vári Albert vallás-tanár végezte. Tanártársai és az intézet nevében dr. Gál Kelemen igazgató, az ifjúság nevében pedig Jakab Géza VIII. g. o. tanuló búcsúzott tőle. Mi is az elismerés koszorúját tesszük a frissen hantolt sirra azzal a kívánsággal, hogy adjon csendes nyugodalmat az életharcában elfáradt lakójának.

Az Unitárius Irodalmi Társaság vándorgyűlései. Az U. I. T. f. évi, október 9-én d. u. Kökösbén, október 10-én este Brassóban vándorgyűlést tart. Kökösbén Orbán Lajos lelkész, Brassóban Vári Albert vallás-tanár fognak előadást tartani. Az érdeklődőket ezúton is meghívja az elnökség.

Harangszentelési ünnep. A fiatfalvi unitárius egyházközség 1921. október hó 2-án délelőtt fél 11 órakor harangszentelési ünnepélyt tart, amikor 1., imát mond Kelemen Sándor lelkész, 2., beszédet tart Lőrinczi István esperes, 3., a harang beszerzését ismerteti Geréb Zsigmond lelkész.

Irodalom. Az Unitárius Szószéknek legújabb füzetét (3. szám) és Ürmösi József lelkésznek „Igehirdetésünk kívánalmai“ c. homiletikai tanulmányát lapunk közelebbi számában fogjuk ismertetni.

Dr. Kiss Elek. Lapunk más helyén ismertetjük az E. K. T. azon intézkedését, mellyel dr. Kiss Elek kissolymosi lelkészt a theol. akadémia ótestamentomi tanszékére tanáruul meghívta. Dr. Kiss állását már el is foglalta. Amikor jóleső érzéssel tudatjuk főhatóságunknak e ténykedését, azon reményünknek adunk kifejezést, hogy dr. Kiss újabb munkakörében ép olyan nemes ambícióval fogja szolgálni egyházunkat, mint eddig tette. Munkájához Istennek áldását, tanítványainak szeretetét s környezetének jóakarátát kívánjuk!

A háromszéki unitárius fiók Lelkészkör ez év aug. hó 11-én tartotta közgyűlését Brassóban.

A közgyűlésnek különös érdekességet kölcsönzött az az esemény, hogy azon énekvezér és unitár. fel. népiskolai tanító afiai először vettek részt, mint a Lelkészkör rendes tagjai. Lelkészkörünk ugyanis egyhangú határozattal kimondotta, hogy — tekintettel arra a közös célra amelyért egyforma szeretetteljes buzgósággal kell ma munkálnia mind a lelkeseknek, mind a tanítóknak; tekintettel a közös munkamezőre, amelynek talaját közös munkával kell előkészítenünk a megvédésre — a legnagyobb szeretettel fogadja körébe szolgatársait, munkatársait; hogyha közös a cél, ha megosztódik a teher, legyen közös a hely is, ahol azoknak a céloknak munkálásáról, a terhek megkönnyítéséről, az egyforma, munkások között eszmecsere folyik.

Tanító afiai a legnagyobb örömmel is fogadták szeretetteljes meghívásunkat. Reméljük, hogy ezáltal még erősebbé tesszük és neveljük bennök is az *egyházias szellemet*, a *hovatartozandóság* fontos érzetét; másfelől a belső emberek közötti, annyira szükséges *egyetértés* szellemét az *egymás munkájának megbecsülését, kellő értékelését, az egymásiránt való kölcsönös tiszteletet és szeretetet*. Adja Isten, hogy sikerrel járjon, — nem a magunk — az Egyház magasabb érdekéért!

A közgyűlés tárgysorozatának keretében Lőfi Ödön bölöni lelkész elnök tartalmas megnyitóban vázolta a mának nagy feladatait, melyeknek megvalósítása a lelkesekre és tanítókra vár. Megnyitójával mintegy előkészítette az utat a következő indítvány megtételére, melyet a Lelkészkör területén levő unitár. vallású tanítók, tanítónők és énekvezéreknek a Lelkészkör r. tagjai sorába fölvétele tárgyában, Taar Géza nagyajtai lelkész terjesztett a közgyűlés elé. Az indítványra a Lelkészkör egyhangú határozattal kimondta, hogy r. tagjai sorába, a r. tagokat megillető jogokkal és kötelezettségekkel fölveszi a f. Lelkészkör területén működő énekvezér, az unitár. fel. népiskoláknál működő unitár. vall. tanító és tanítónő afiait, valamint az e körben más jellegű népiskoláknál működő unitár. vall. tanítókat is, utóbbiakat azonban csak ezirányú határozottan kifejezett kérésük esetén csupán. Hasonló lépés megtételére fölír az Ált. Lelkészkörhöz is.

Erdős Mihály nagyajtai énekvezér-tanító: *Szükséges-e, hogy az énekvezér-tanító a Lelkészkörnek tagja legyen?* c. olvas föl. Az értékes felolvasás mai számunkban külön van közölve.

Benedek Gábor kökösi lelkész a *népiskolai vallástanítás hiányairól s ezirányban jövőendő teendőinkről értekezett*. Az értékes megjegyzéseket sajnós az idő rövidsége miatt nem tehattük megbeszélés tárgyává, de a felolvasás kérésünkre remélhetőleg valamelyik egyh. lapunkban közölve lesz. Fölhívjuk reá olvasóink figyelmét.

Apróbb tárgyak megbeszélése és indítványok letárgyalása után, a mindvégig élénk menetű gyűlés véget ért.

Sok ehez hasonlót Háromszéknek!

ra.

Kérelem. *Káti Nagy Imre* tanárjelölt midőn 1916 június utolsó napján katonai bevonulása előtt szüleihez utazott, könyveit egy 80 kilónyi ládában állítólag a kolozsvári unitárius kollegiumban helyezte el. — Tisztelettel kérem azokat, akik e ládáról vagy a könyvek sorsáról bármit is tudnak, sziveskedjenek engem arról értesíteni, *Kelemen Lajos* tanár, Cluj—Kolozsvár, unitárius kollegium.

Teológus bál. A főtanács alkalmával teológusaink a kolozsvári kollégium tornatermében nagyszabásu bálát rendeznek. A műsorral egy-

bekötött bál — melyen Gyallay Domokos tanár és Pongrácz Ádám zongora művész is szerepelnek, október 29-én lesz.

Az Unitárius Irodalmi Társaságnak alapító tagjai. Miután alapító tagjainknak befizetett alapító díjukról elismervényt eddigelé nem adtunk, most itt, nyilvánosan nyugtázzuk befizetéseiket.. Ferencz József püspök (500 leu), dr. Ferenczy Géza főgondnok (10.000 leu), Halmágyi Gábor kulturmérnök Brassó (250 leu), Sigmond Tamás Kökök (500 leu), Tana Samu ny. pénzügyigazgató Segesvár (500 leu), Péter Sándor lelkész Székelymuzsna (500 leu magyar hadiköltvényben), Ferenczy József gyógyszerész Vajdahunyad (500 leu), Barabás András köri f. ü. gondnok (500 leu), Sigmond József lelkész és neje (500 leu), Homoródjánosfalva (500 leu), Nemes Nagy Lajos adótárnok Oklánd (200 leu), Pál Dénes lelkész Gyepes (500 leu), dr. Borbély István tanár főtitkár (80 leu), Székelyderzsi, Oklándi, Szentgercei, Nagyszebeni és Fogarasi egyházközségek (mind 500—500 leu), Homoródszentpáli egyházközségünk (350 leu).

Ezt az illusztris névsort a jóleső érzéssel adjuk át a nyilvánosságnak, hogy napról-napra növekedik azoknak száma, akik átlátják, hogy mi unitáriusok, a világkultúrába akkor tudunk igazán belekapcsolódni, ha betudjuk ott bizonyítani az egyetemes közművelődésre értékes voltunkat. Ezt ez időszert csak az erkölcsi értéktermelésnek sokszorosítása útján tudjuk elérni; azáltal, ha minél több jó és hasznos olvasni valót, minél olcsóbban adunk közönségünk kezébe. Ehhez pedig anyagi erő kell. A fent kimutatott és befizetett összegek az Unitárius Irodalmi Társaság kulturális munkájának alapját vetették meg. Hiszszük, hogy a névsor minél előbb ki fog bővülni s Társaságunknak pénztökéje megnövekszik. Erre annál hamarabb szükségünk lenne, mert a beálló 1922. esztendőben Társaságunk meg szeretné jelentetni a régóta szünetelő Keresztény Magvetőt s önálló könyvkiadványokkal is gyarapítani akarná tudományos és népies unitárius irodalmunkat.

Épen ezért, ez uton is kérünk mindenkit, magánosokat épen úgy, mint egyházközségeket, hogy lépjenek be az Unitárius Irodalmi Társaságba. Bővebb tájékoztatást nyújt főtitkárunk (dr. Borbély István tanár Kolozsvár, Unitárius Kollégium.)

Dr. Ferenczy Géza, s. k.

az U. I. T. igazgatója.

Göncz Károly unitárius lelkész augusztus 24-én életének 70-ik évében Székelyszentmiklóson elhunyt.

Szerkesztői üzenetek.

K. P. (Torda) Asszonynépén (Alsófehér vm.) jelenleg nincsen más emléke az egykor ott virágzó unitárius egyházközségnek a falu felső végében levő unitárius temetőnél. A sírkövekkel díszített vízválasztó dombnak ma is „Unitárius Temető” a neve. A már nehezen kibetűzhető feliratok Járai Ferencné, szül. Taar Amáliáról, Muzsna Márton vincellérről, Járai Lajos birtokosról, Magyarosi Benjamin birtokosról emlékeznek meg, kik mind aranyosrákosi származásuak voltak. Több sírkő feliratát már nem lehet kiolvasni.

Jelenben ifj. Csekme Ferencné, szül. Borbély Anna az asszonynépl pár unitárius léleknek gyámollója.

Az Unitárius Irodalmi Társaság közleményei.

Nekrolog.

Mikor vonója forrón illeté,	Bús szordinós volt, jó szive bohó.
Élt, lelke volt a négy kis hurnak.	Csellójából búgott élete:
Édes csudákat álmodott belé	Bűvös sirám, oly vágyó, zokogó,
És e csudák szivekre hulltak.	Csapongó kedv, könnyekkel tele...

A csellón egyszer elpattant a hur
S elnémult a zengő fájdalom...
Művész keze fáradtan vissza hull...
Örök pauza: csendes sirhalom.

Ürmösi Károlyné.

Az új élet vallása.

„A Religion for the new day.” — „Az új élet vallása.”

Irta: *Dole Károly*, bostoni lelkész.

Dole Károly amerikai (bostoni) lelkész az amerikai unitárius társulat útján hozzánk juttatta „A Religion for the new day” („Az új élet vallása”) című és 1920-ban Newyorkban megjelent művét. Az alábbiakban e munkának tartalmát és gondolatmenetét ismertetjük.

A közelmúlt évek nagy tanulságai különösen a vallásos élet és gondolkodás megújódását, sőt elváltozását mozdították elő. A legtöbb lélekben feltámadt a kérdés: Mi értéke van az olyan vallásnak, mely békében él a háborúval, segíti annak barbár előnyeit s különböző nyelveken ugyanazon egy Istenhez imádkozik, hogy győzelmet nyújtson saját gyermekei leverésére? Az uralkodó, a hagyományos, a népszerű vallásokban már a haldoklás jele az, midőn uralkodó eszméik konvencionálisokká válnak s az eszmék nem a kor irányítására szolgálnak, hanem éppen a civilizáció összes eddig elért eredményeit rombolják le. A létező vallások közül mutasson bárki is egyet, amely egy háborúban álló világnak hatásos evangeliumot tudjon adni. Ezzel szemben inkább azt látjuk, hogy maguk a nagy népszerű vallások a világkatasztrófával szemben nemhogy hivatásuk magaslatán állottak volna, hanem éppen saját nagy hibáik meg nem látásával a romlás okosóivá lettek. A világ tele volt arroganciával, — mert az Egyház templomaiban az önteltséget táplálta; a világ széthuzó kasztokká alakult — mert az Egyház sohasem lett demokratikussá; a világ gyors lett a haragra — mert az Egyház sohasem gyakorolta a megbocsátást; a világ az önzésben látta az élet célját — mert a vallás és tanítói levetkőzték az önzetlenséget. A ha-

gyományos, népszerű vallások már ennél fogva nem adhatják meg hívőiknek a béke, az öröm, a biztosság, a lelki hatalom érzetét, mert kizököntek az élet forrásaival való összeköttetésből.

A krédók, a dogmák, az ősi tekintély alapján nyugvó hagyományok világa ma már a legkiáltóbb ellentétben áll a fejlődés talapzatán nyugvó és sokkal szélesebb látókört nyújtó étellel szemben. Legszembetűnőbb bizonyított erre az, hogy a hagyományos, népszerű egyházaknak és vallásoknak igen kevés, vagy semmi szavuk sincs korunk társadalmi és gazdasági nagy problémáinak megfejlesztésével szemben; a míg a külső életben elismerik a fejlődés elvének érvényesülését, a lélek útjaihoz nem engednek hatolni semmi új erőt. Nagyrészt ma is a Ptolemaeus csillagászat, a Genesis első része és a kegyesség nélküli zsidó zsolttárok hatása alatt igyekszik tanaiban érvényesülni, telítve a régi pogány világból hagyományképen átvett s a mai korban teljesen értéktelen költőiséggel. Milliók imádkozzanak ebben a képzeleti világban — és élnek és munkálkodnak egy másikban, mintha a világegyetemen teljesen kívül állnának.

De az u. n. szabadelvű gyülekezetek és a judaisták sem állanak előbb. Az „Isten országának“ a modern világban való megvalósításáért pl. egy lépést sem tudnak tenni. Legfőbb oka ennek az, hogy úgy az orthodoxok, mint a liberálisok társadalmi összeköttetés és öröklés révén lettek mind olyanokká, s félnek megtörni azt az egységet, mely ilyen ingtag alapokon köti őket össze, vagy pedig irtóznak a népszerűtlenségtől és a rájuk hárulandó felelősségtől.

Az élet ezzel szemben újabb és újabb erőket produkál, melyek összetettebbé alkotják az ember tudományos és társadalmi viszonyait s természetszerűleg alkotja meg amaz új gyakorlati vallást, mely lépést tud tartani a tudással, félelem és háborus jelszavak helyett erőt ad a lélekbe s többé nem dajkálja az emberi büszkeséget, önzést és irigységet a militaristák, bankárok és ravasz politikusok hazug utmutatásai nyomán.

Az új vallás kizárólag a lelki élet alapján nyughatik, mert az ember csak a lelki élet birodalmához tartozik s az emberiséget csak lelki erők kötik össze. Más erő nincsen bennünk, amit jobban megismerhetnénk és hasznunkra fordíthatnánk. Hatalom, gondolat, szépség, jóság, szeretet mind lelki tulajdonok s ezek nélkül magát az embert is el kellene gondolnunk a világból, amelyben érvényesülhet. Az anyag is végelemzésében lélek. A lélek birodalma és hatalma végtelen — s egyedül a végtelenség gondolata az, mely minden embert egyenlőképpen alkalmassá tesz arra, hogy a lélekben hinni tudjon s így biztosítsa fejlődését.

Hozzá kell immár szoknunk a lelki evolució gondolatához. Többé nem gondolkozhatunk úgy a vallásról, mint amely egyszersmindenkorra

kinyilvánított, készen és tökéletességben adatott, mert ezen az uton csak más emberek hagyományos vallását követhetjük, mely nem alkalmazható a megújodott kor szükségleteihez és gondolataihoz. — A nagy háboru megmutatta, hogy a világ még mindig barbár állapotban van — de megmutatta azt is, hogy mindvégig nem akar abban maradni. Ha elismerjük az evolucio elvét fizikai értelemben, miért ne fogadhatnók el azt a lelki életre való viszonyaiban, mely sokkal szebbé és tökéletesebbé teszi morális valónkat?

A farizeus világ már kiélte magát, mert semmi szükség sincsen arra, hogy az ember büszkeségét és öntudatbeli érzékenységét ápoljuk, mert ezek lehetetlenné teszik a társas élet körforgását. — Nincs szükségünk Übermenschekre, mert az igazságot, könyörületességet, alázatosságot minden egyes ember önmaga erejéből gyakorolhatja. A Szent-bernáthegy kutyák felkeresik az elveszett és beteg utasokat az ismeretlen hegyek között; a ló mikor fut, a méh mikor mézet gyűjt, a venyige, mikor meghozza a szőlőfürtöt, sohasem várnak arra, hogy azt nekik megköszönjék. A szerény emberek sohasem félnek szerénységüktől és annak következményeitől, de a hatalom, a mások feletti erőszak ördöge mindig csak arra gondol, hogy azt elveszítheti. Az ember egyéni akaratának szabályozására kell fordítanunk teljes figyelmünket, hogy elérhessük a legfőbb jót, mert a legfőbb jó: az ember jó akaratának érvényesíthetése. A tömegnek nincs egységessége, nincs meg az a lelki ereje, mely variációk nélkül összetartsa. Ha a jóra vezetik, jobb az angyaloknál; ha a rossz felé irányítják, minden ördögöt felülmuldúhe. A váitozásnak, a megtérésnek ugy kell jönnie, hogy benne legyen teljes akaratunk minden jóra, — „ezt az egyet cselekszem, minden egyéb elveszett előttem“. Csak így tudjuk kiküszöbölni mindazt, amit rossznak nevezünk.

A rossz sem nem elv, sem nem személy. A rossz él a dolgokban, az embereken, mint betegség vagy deformitás, de mint végső elvre, sohasem hivatkozunk rá, mint pl. az igazságra, szeretetre, jogra, stb. Az orvosok a betegséget senki előtt sem teszik vonzóvá vagy népszerűvé, mert gyógyításuk célja az egészség fenntartása. A rossz legyőzése: a lelkileg egészséges emberek nevelése. A régi nézet elválasztotta az embereket egymástól, jó és rossz, szent és bűnös, stb. osztályokra osztotta. Különösen a Zsidó Zsoltárok könyve foglal magában ember-telen részeket a jók- és rosszakról. A logrosszabb erkölcsi rossz a hagyományokban él, melyeket primitív elődeinktől örököltünk. — Ha a fizikai erővel szemben többé nem harcolunk, mint megannyi rosszal, hanem a szelet, a hullámot, a villámot, az óriási sziklákat saját javunkra fordítjuk, — lelki világban méginkább meg tudjuk győzni az irigységet önzetlenséggel, a gyűlöletet szeretettel, a büszkeséget szerénységgel,

mert ez mindannyiunk boldogságának feltétele. A világ legnagyobb csodája ma is az, hogy a roszból jót varázsoljunk. A lelki betegségek mind az egészséges élet hiányából származnak.

A rosszak közé sorozzuk azokat az eretnkségeket, melyek minden embert sértenek. Ilyen az emberek felfogása az életről, hogy t. i. mindent nyerjünk attól, amit csak lehet: pénzt, vagyont, külső dicsőséget, — vagyis, hogy az élet sikerének feltétele az önzés. Másik: az erőszak gondolata, hogy csak fizikai erővel lehet hatni mindenre és mindenkire. Ezen alapul a háboru, mely a „Macht ist Recht“ elvével kíván uralkodni. „A háboru ténye a műveletlen embert is hatalmassá és erőssé teszi, midőn hivatalos uniformisban szertelenül megnöveli büszkeségét s ez uton a kevesek, a félműveltek, sőt vadak is uralkodni tudnak a többségen, a civilizáción, az értelmességen“. — (L. 50. lap. Jegyzet.) — Ilyen eretnkség: rosszat tenni, hogy jó legyen belőle. Ennek értelme ez: légy hamis, hogy az igazság győzedelmeskedjék; légy igazságtalan, hogy az igazság kerekedjék felül; ölj, hogy a világ tanulja meg, miként kell megbocsátani. — „A cél szentesíti az eszközöket“ elve gyűlöletes volt a Jézusitákban, de az egész emberiség megkedvelte, midőn egymás ellen fegyvert fogva, a pacifistákat halálra öldösték.

Azok ellen pedig, a kik azt mondják, hogy minden rossz kikü, szöbölésére még nem vagyunk megérve, vagy hogy akkor leszünk jók mikor mindenki az lesz, „azt felelhetjük, hogy társadalmi, emberi, lelki-életben élünk, melynek szabályai között legelső a feltétlen alkalmazkodás az örök tökélesedéshez. Ha külsőleg kényelmetlen helyzetből az által kívánunk szabadulni, hogy magunkat nem szeretjük kivételnek tekinteni a megrögzött rossz társadalmi szokások, a hagyományos hittételek stb. kötelezettsége alól, épen ezáltal leszünk lelki rabszolgák, mert *mindenki* véleményének vetjük alá magunkat. Lelkünket meg kell tisztítanunk nagyon sok pogány hazugságtól; mint pl. hogy a jóság gyenge és a rossz erős: hogy az eszmények csak álmok — és az arany, s minden földi vagyon a valóság; hogy az emberi természet nagyon szegény és gyarló, s hogy az sohasem változtatható meg. Az emberiség még ma is azt hiszi, hogy a civilizációt csak úgy mentheti meg a barbárok ellenében, ha föláldozza magának a civilizációnak elveit s fölveszi egymás ellenében a vadak rendszerét. Minden eretnkség, mely másokat sért, divatos, s a ragadós betegségnél rohamosabban terjed az emberek között. Ezeknek pedig legjobb ellenszere az örök Igazság, szeretet, jóság, békesség, könyörületesség eszményeinek beoltása az emberi lélekbe, melyeknek ható ereje hozza meg az új civilizáció boldogságát, ahol a vallás igazságai viszik a főszerpet.

Minden vallás próbája annak hasznában és alkalmazásában áll. Az ember gazdasági és politikai életének teljesen demokratikusnak kell

lennie, hogy a vallás azoknak irányító eszményeket nyújthasson. Enélkül a nagy tömegeket sohasem lehet civilizálni, mert mindenkor és mindenben csak kizsákmányoltaknak látják magukat. Mindenkit egyenlően alkalmassá kell tennünk arra, hogy a lélek javaiban részesedvén, a közjóra tédatosan közreműködhessék, mert minél alkalmasabb az egyén, annál erősebb a közjó. E célból olyan nevelést kell adni a népnek, mely az élet összes megnyilvánulásaiban irányt tud mutatni. Legyen nyílt lélek, tiszta közvélemény, részrehajlatlan ítélet. Legyen teljes szabadság az élet való értékének megismerésében és alkalmazásában, hogy az igazság ne szégyenüljön meg az igazságtalanság előtt, a szegénység és békeség ne alázkodjanak meg a büszkeség és gyűlölet jelenlétében, az önzetlenség ne álljon hátra az arrogancia hangos szavaira. Legyen a nevelés olyan, hogy minden embert emeljen ki a súlyedésből s tegye olyanokká a földi élet viszonyait, hogy azok szolgálhassanak a jövő élet biztos alapjait.

Az emberiség legnagyobb része — hibás vallásos neveléséből kifolyólag — ma is abban a hiszemben él, hogy némelyek feltétlen uralkodásra, mások feltétlen engedelmességre teremtettek, — sőt azt is mondhatjuk, hogy a legtöbb ember kényelmesebbnek találja, ha fölötte uralkodnak. Az ilyen elvek ellensúlyozására szolgál az őszinte demokrácia amaz elve, hogy az ember az ő lelki életének feltétlen ura, s minden nevelésnek a lelki élet tökéletesítését kell alapul vennie. Az emberben nem büszkeségét, vagy megalázkodási érzését kell fölkeltenünk, hanem mindig amaz emberi tulajdonságokat, melyek a társadalomban testvériségre, együttérzésre, s mások iránt a hasonló tulajdonságok megbecsülésére vezetnek. Ha nem neveljük magunkat mások el-lenségeivé, nem is lesz senki ellenségünk; ha másokban a jót tételezzük fel, minden ember megtelik *jó* akarral.

Az emberi társadalomban a legtöbb rosszat a kevesek okozzák, — de a kevesekről sokan szeretnek általánosítani az egészre. Éppen ezért a vallásnak optimisztikusnak kell lennie, hogy reményt ébresszen minden lélekben. A rossz, midőn pályáját bevégezte, meghal, hogy helyében a jó örök hatása érvényesüljön. E jóban való hitünk: vallásos életünk alapja. Vallásos életünknek pedig olyannak kell lennie, mely levetkőzön minden gyarlóságot és hazugságot, mert a vallás csak a legmagasztosabb gondolatokban és reményekben érvényesülhet. Legértékesebb tapasztalatai nyitva állanak mindenki számára, — sőt az ember vallásának teljesen a tapasztalati életen kell felépülnie. Akik a legszentebbet, legigazabbat, legtökéletesebbet keresik és követik, akik mindenkor és mindenben a jóra törekednek, akik előtt nincs gyűlölet és ellenség, hanem magukhoz és mindenkhez való bizalom, — azok alkotják azt a lelki egységet, melynek ható energiája nem egy jövő élet isteni bosz-

szuállására, hanem a jelen földi viszonyok jobbitására vezet. De a vallás eszményekért küzd, nem tisztább eszmény-e ez, mint az olyan tanítás mely az Istent, mint egy trónon ülő császárt szemlélteti, kihez közvetlen nem is szólhat, — mely az ember minden lelki tehetségei között csak a farizeusi büszkeséget és önző gyűlöletet szítja — s mely az élet céljai felfogásában nem vezérel lelki öntudatra? Istenben is azért hiszünk, mert benne látjuk a legtökéletesebb és legszentebb alakban megtestesülve mindazt, amire minket az élet tapasztalásai vezetnek. Benne van nemcsak az erőnek, hatalomnak, mindenségnek, hanem a tökéletes egységnek gondolata, mely minden dolgoknak és törekvéseknek célt ad. És hiszünk az élet örökkévalóságában, mert az csak mint örökkévalóság áll előttünk. Folyamata csak kezdődik a földön lehetőségek milliárdnyi sorozatával, midőn dolgozunk, kitartunk és remélünk; midőn a testi halál pillanatában is az életre tekintünk vissza s csak az élet gondolatával foglalkozunk. A testi feltámadásban legerősebben hívő egyének sem sietnek a földi élet mással való felcserélésével. Miért? Mert el sem képzelhető elmulása annak, ami minden létezőnek biztosítja tevékenységét, midőn élő reménnyel biztat, hogy kitarjunk a munkában, túrjunk a szenvedésekben s ez uton higyjünk a lélek diadalában. Az ember még földi társadalmat sem alkot, melynek fenntartó eleme nem az örökkévalóság hitében gyökereznek. A halál problémájára csak az élet lehet a felelet, mert a megsemmisülést még gondolatban sem tudjuk magunkévá tenni — s mert az élet ezernyi ezer változatban áll előttünk, mely mint örök valóság mutat biztos célok felé, hol minden jó érvényesül.

Lőfi Ödön.

Az Unitárius Egyház Törvényeinek Gyűjteménye. I. kötet.
Az Unitárius Egyház Szervezete. Összeállította dr. Tóth György, Kolozsvár 1921. 8°, 216 l. Ára 45 leu.

Jogtörténeti szempontból és kiváló fontosságú mű hagyta el a sajtót, — címe: „Az Unitárius egyház szervezete“, — összeállította Dr. Tóth György. — Az általános jogi szempontokon felül, minket — unitáriusokat — különösen is érdekel e mű, — melynek úgy értékes tartalma, mint érdemes írója jogosultan igényelhetik úgy a megfelelő méltatást; mint az érdemleges bírálatot; — s így valóban sajnálhatjuk, hogy az adott helyzet és tér szűke nem nyújtanak lehetőséget a kimerítő ismertetésre, s csak a nagy vonásokban való bemutatásra és általánosságban mérlegelésre kell szorítkoznunk.

A mű az egyetemes unitárius egyháznak 5 törvényét tartalmazza; és az „Unitárius egyház törvényeinek gyűjteménye“ e feliratot viseli, —

jelezve azt is, hogy I kötet. Tartalmában nemcsak a törvények szövegét közli, — hanem azok történelmi fejlesztését és kifejlődését is ismerteti, — s több helyen kritikailag is kommentálja.

Ma, — amikor a háborúk által megtépászott erkölcsi érzületek szinte követelik a tételes törvények állandó kézbentartását; — ma, mikor a menekülések zivatarai erősen leapasztották a közkézen forgó törvények számát; ma, — mikor a felette drága nyomtatási költségek szinte az elviselhetetlenségig nehezítik a művek kiadását, — hézagpótló és elismerésre méltó munkát végzett volna szerző még akkor is, ha csupán a törvények puszta szövegét nyújtja, de mivel tovább ment a forrásoknak, a vonatkozó kívánalmaknak, törekvéseknek felkutatása, összegyűjtése és tárgyilagos ismertetése által már megbecsülhetetlen értékű szolgálatot tett az unitárius jogirodalomnak.

Az unitárius jogszabályok ma még jórészt kéziratok. Alig jelent meg egy pár tételes törvénynél egyéb nyomtatásban. Egy új, még fel nem tárt kincsesbánya e mező, s így együtt a szerzővel, hogy a történelmi és közjogi megalapozást ez uttal mellőzni kényszerült. Azt azonban meg kell állapítanunk, hogy a 20-ik század vonatkozó törvény-előkészítését és törvényhozását nagy részletességgel és kiváló szorgalommal áttanulta; a Főtanácsok és E. K. Tanácsok jegyzőkönyveit, — a Főtanácsi bizottságok javaslatait és jelentéseit, — az egyes egyházkörök indítványait, sőt egyházi lapjainkat is figyelemmel átkutatta és és szakértelemmel feldolgozta.

Szerző a „Corpus iuris hungarici“ beosztását követeli művében, — vagyis a törvény szövegével kapcsolatosan közli a vonatkozó jogforrásokat, értelmezéseket stb. Ez eljárás a gyakorlatban igen helyesnek bizonyult ugyan, — de a jelen műben a tévesztések és zavarok kútforrásává is válhat. A szerző ugyanis nem választotta élesen el a törvény szövegét a kommentálások és jogforrásoktól, sőt utóbbiakat a törvény szakaszai alapjai közé itt-ott be is állította, miként ezt a 143., 146., 174. stb. §-oknál látjuk, minthogy pedig a mű nemcsak a jogértők igényeit de a mindennapi élet szükségleteit is szolgálja, az összevegyítés a kevésbé gyakorlottak előtt, zavarok forrása leend. Ez minden esetre hibája a műnek.

De hibája az is, hogy szerző az „Unitárius egyház törvényeinek gyűjteménye“, hangzatos cím útján, továbbá a törvények I. II. III. stb. kinevezése stb. útján művének a hivatalos kiadmány színezetét nyújtja, holott ez valóságban, — miként szerző zárszavában ki is jelenti, — az egyházi törvények magán jellegű incorporálását képezi. A hivatalos és magán jelleg összetévesztése pedig annál hátrányosabb, minél

nehezebben ismerhető fel, különböztethető meg a tételes törvény a jogforrásoktól kommentálásoktól stb.

A törvények I. II. stb. sorrendjének a műben tett és a zárószóban tervelt megállapítását nem is tartjuk szerencsének, szerintünk az Unitárius Teologia Akadémia szervezete nyomon kellene hogy kövesse az egyetemes szervezetet, de minden esetre meg kell előznie a IV. V. tervelt törvényeket. Nem ártott volna, ha szerző ez és hasonló kérdésekben a kodifikáló bizottság (215.216 lap) véleményét kikéri, melynek szerző is tagja.

Szerző is várja a szives észrevételeket, s így nem veheti rossz néven ha figyelmébe ajánljuk a közmondást is: „A mű önmagát dicséri“. Szerzőnek munkássága, szorgalma és értéke közismertebb, annál, hogy saját tevékenységének gyakori kiemelésére szükség lett volna.

Mindezen fogyatékoságok főleg külsőségek, melyek a mű értékét le nem szállítják, mely mű jogosultan keresi helyét egyházközségeink mindenikének könyvtárában.

A mű kiállítása izléses, — csinos, — mi a „Minerva“ irodalmi és nyomdai műintézet kiválóságát dicséri.

Dr. Ferenczy Géza.